

**Національний університет водного господарства
та природокористування**
(повне найменування вищого навчального закладу)

Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
(повне найменування інституту, назва факультету (відділення))

Кафедра менеджменту т публічного врядування
(повна назва кафедри (предметної, циклової комісії))

***Пояснювальна записка
до магістерської роботи***

магістр
(освітньо-кваліфікаційний рівень)

на тему: **«МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ
ПОЛІТИКИ (НА ПРИКЛАДІ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ)»**

Виконала: студентка 2 курсу,
заочної форми навчання,
спеціальності 281 «Публічне управління
та адміністрування»
Миронюк Н.О.

Керівник: к.політ.н.,
доц. Шинкарук А.Л.

Рецензент: к.п.н., доцентка
Мартинюк Г.Ф.

Національний університет водного господарства
та природокористування

(повне найменування вищого навчального закладу)

Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту

Кафедра менеджменту та публічного врядування

Рівень вищої освіти магістр

Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

(шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувачка кафедри
менеджменту та публічного
врядування

_____ (Л.Х. Тихончук)
“ ” _____ 2025 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Миронюк Наталії Олександрівни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. ТЕМА РОБОТИ: «МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ
ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ (НА ПРИКЛАДІ РІВНЕНСЬКОЇ
ОБЛАСТІ)»

Керівник роботи: к.політ.н., доцент Шинкарук А.Л.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом вищого навчального закладу від “ 05 ” листопада 2025 року С №1333

2. Строк подання студентом роботи «08» грудня» 2025 року

3. Вихідні дані до роботи: нормативно-правові акти, розпорядження органів державної влади та місцевого самоврядування, статистичні дані, підручники, посібники, монографії, фахові статті та ін...

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1. Теоретичні удосконалення механізмів реалізації державної екологічної політики. 2. Аналіз механізмів реалізації екологічної політики на регіональному рівні. 3. Шляхи вдосконалення механізмів державної екологічної політики.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) Тема, об'єкт, предмет, завдання. Принципи реалізації екологічної політики. Аналіз механізмів реалізації екологічної політики. Стратегічні пріоритети. Висновки.

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1		03.11.25	09.11.25
Розділ 2		10.11.25	23.11.25
Розділ 3		24.11.25	07.12.25

7. Дата видачі завдання «03» листопада 2025 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів магістерської роботи	Строк виконання етапів	Примітка
1.	Вступ Розділ 1. Теоретичний розділ	03.11.25- 09.11.25	
2.	Розділ 2. Аналітичний розділ	10.11.25- 23.11.25	
3.	Розділ 3. Проектування, обґрунтування, оптимальні рішення, їх впровадження	24.11.25- 07.12.25	
4.	Перевірка випускної кваліфікаційної роботи на наявність текстових збігів, оформлення презентації, документів та підготовка до захисту	08.12.25- 17.12.25	

Студент (ка)

(підпис)

Миронюк Н.О.
(прізвище та ініціали)

Керівник магістерської роботи

(підпис)

Шинкарук А.Л.
(прізвище та ініціали)

**Національний університет водного господарства
та природокористування**
(повне найменування вищого навчального закладу)

Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
(повне найменування інституту, назва факультету (відділення))

Кафедра менеджменту т публічного врядування
(повна назва кафедри (предметної, циклової комісії))

***Пояснювальна записка
до магістерської роботи***

магістр
(освітньо-кваліфікаційний рівень)

на тему: **«МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ
ПОЛІТИКИ (НА ПРИКЛАДІ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ)»**

Виконала: студентка 2 курсу,
заочної форми навчання,
спеціальності 281«Публічне управління
та адміністрування»
Миронюк Н.О.

Керівник: к.політ.н.,
доц. Шинкарук А.Л.

Рецензент: к.п.н., доцентка
Мартинюк Г.Ф.

Національний університет водного господарства
та природокористування

(повне найменування вищого навчального закладу)

Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту

Кафедра менеджменту та публічного врядування

Рівень вищої освіти магістр

Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

(шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувачка кафедри

менеджменту та публічного
врядування

_____ (Л.Х. Тихончук)

“ ” _____ 2025 року

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ**

Миронюк Наталії Олександрівни

(прізвище, ім'я, по батькові)

**1. ТЕМА РОБОТИ: «МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ
ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ (НА ПРИКЛАДІ РІВНЕНСЬКОЇ
ОБЛАСТІ)»**

Керівник роботи: к.політ.н., доцент Шинкарук А.Л.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом вищого навчального закладу від “ 05 ” листопада 2025 року С №1333

2. Строк подання студентом роботи «08» грудня» 2025 року

3. Вихідні дані до роботи: нормативно-правові акти, розпорядження органів державної влади та місцевого самоврядування, статистичні дані, підручники, посібники, монографії, фахові статті та ін...

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1. Теоретичні удосконалення механізмів реалізації державної екологічної політики. 2. Аналіз механізмів реалізації екологічної політики на регіональному рівні. 3. Шляхи вдосконалення механізмів державної екологічної політики.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) Тема, об'єкт, предмет, завдання. Принципи реалізації екологічної політики. Аналіз механізмів реалізації екологічної політики. Стратегічні пріоритети. Висновки.

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1		03.11.25	09.11.25
Розділ 2		10.11.25	23.11.25
Розділ 3		24.11.25	07.12.25

7. Дата видачі завдання «03» листопада 2025 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів магістерської роботи	Строк виконання етапів	Примітка
1.	Вступ Розділ 1. Теоретичний розділ	03.11.25- 09.11.25	
2.	Розділ 2. Аналітичний розділ	10.11.25- 23.11.25	
3.	Розділ 3. Проектування, обґрунтування, оптимальні рішення, їх впровадження	24.11.25- 07.12.25	
4.	Перевірка випускної кваліфікаційної роботи на наявність текстових збігів, оформлення презентації, документів та підготовка до захисту	08.12.25- 17.12.25	

Студент (ка)

(підпис)

Миронюк Н.О.
(прізвище та ініціали)

Керівник магістерської роботи

(підпис)

Шинкарук А.Л.
(прізвище та ініціали)

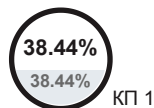
Звіт подібності

Метадані

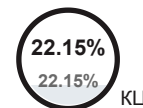
Назва організації		підрозділ		
National University of Water and Environmental Engineering		National University of Water and Environmental Engineering		
Заголовок				
Магістерська Миронюк.docx				
Автор		Науковий керівник / Експерт		
Миронюк Наталія Олександрівна		Миронюк Наталія Олександрівна		
Кількість слів	Кількість символів	Дата звіту	Дата редагування	ІД документу
17941	145369	12/12/2025	---	332847354

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

17941

Кількість слів

145369

Кількість символів

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		5
Інтервали		414
Мікропробіли		8
Білі знаки		11
Парафрази (SmartMarks)		277

Джерела

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Колір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР		НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)		Колір тексту
				КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1		https://www.rv.gov.ua/storage/app/sites/11/022020/30032020-seo-zvit.pdf		232 1.29 %
2		https://ecorivne.gov.ua/tmp/08_2020.pdf		135 0.75 %
3		http://apnl.dnu.in.ua/6_2021/8.pdf		122 0.68 %
4		https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=82408		104 0.58 %
5		http://apnl.dnu.in.ua/6_2021/8.pdf		97 0.54 %

ЗМІСТ

ВСТУП	3
Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ	6
1.1. Теоретичні основи екологічної політики: огляд наукових підходів.....	6
1.2. Особливості реалізації державної екологічної політики України	17
1.3. Нормативно-правове забезпечення екологічної політики в Україні.....	25
Висновки до розділу 1.....	38
Розділ 2. АНАЛІЗ МЕХАНІЗМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ)	40
2.1. Аналіз реалізації екологічної політики Рівненської області.....	40
2.2. Організаційно-інституційний та нормативно-правовий механізми реалізації екологічної політики.....	58
2.3. Економічний механізм забезпечення екологічної політики	66
Висновки до розділу 2.....	72
Розділ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ	73
3.1. Зарубіжний досвід державного регулювання реалізації екологічної політики та можливість його імплементації в Україні.....	73
3.2. Проблеми та напрями удосконалення механізмів державного регулювання реалізації екологічної політики в Україні.....	78
3.3. Оцінка ефективності реалізації державної екологічної політики.....	83
Висновки до розділу 3.....	96
ВИСНОВКИ	97
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	100

ВСТУП

Актуальність теми. Актуальність дослідження зумовлена зростаючим значенням екологічної безпеки у національній політиці України та необхідністю формування ефективних механізмів охорони довкілля в умовах глибоких соціально-економічних трансформацій. Екологічні виклики, з якими стикається Україна, мають системний характер і безпосередньо впливають на якість життя населення, економічну стабільність, стан природних ресурсів та міжнародний імідж держави.

На тлі складної геополітичної ситуації у світі – передусім у зв'язку з агресією росії проти України, екологічна проблематика не втрачає своєї актуальності. Тема гармонізації взаємозв'язку «Людина і Природа» перелітається на різних щаблях. Інтерес щодо рішення екологічних питань, захисту природи та реалізація екологічної безпеки засвідчується результатами анкетувань державної влади та ОМС а також і всесвітніх бізнес-еліт. На що акцентовано у розвідках експертів у сфері охорони й доцільного використання природних ресурсів; даному питанню присвячено чимало глобальних нормативно правових документів, які видають очільники держав та урядів держав (наприклад Кліматичний пакт Глазго (Glasgow Climate Pact, 2021 [4]).

Слід вказати, що наразі наявний високий ступінь антропогенної вагомості, зокрема промислове забруднення, занепад земель, збільшення об'ємів відходів, вимагає покращання інструментів державної екологічної політики і збільшення контролювання за реалізацією законодавства з цього питання нашої держави .

Також **наслідки військової агресії проти України** різко загострили проблему забруднення просторів нашої держави, знищення екологічних систем, знищення лісових насаджень, забруднення водних ресурсів та земель. Це вимагає розроблювання та опрацювання заходів щодо впровадження

нових механізмів аналізу, оцінювання та регенерацію навколишнього середовища.

Відтак, актуальність підсилює потреба у **наближенні екологічної політики України до шаблонів Європейського Союзу**, а саме виконання зобов'язань у гранях Угоди про асоціацію, імплементація Директив ЄС, розвиток системи екологічного керування та інтеграція домінант сталого розвитку.

А от такі глобальні ходи, як-от: зміна клімату, втрата біорізноманіття, нестача водних ресурсів - характеризують необхідність переосмислення підходів щодо реалізації екологічної політики і забезпечення її результативного виконання на всіх щаблях: державному, регіональному а також і місцевому.

Стан екологічної політики, проблеми та перспективи досліджували вітчизняні і зарубіжні вчені, я-от: В. Авер'янов, Г. Атаманчук, М. Білинська, О. Лазора, Г. Ситник, В. Цветков, В. Зуєв, Л. Канівець, І. Каракаш, Н. Карпінська, Н. Кобецька, В. Костицький, В. Кравців, М. В. Краснова, Ю. А. О. Лазор, В., Н. Малишева, та інші, правові аспекти реалізації екологічної політики розкрито в працях: В. Андрейцева, А. Годованюка, А. Гетьмана, І. Каракаша, М. Красної, Н. Красіліч, П. Кулинича, Н. Малишевої, В. Попова, Б. Розовського, В. Семчика, С. Шарапової, Ю. Шемшученка, М. Шульги тощо.

Аналізуючи проблеми екологічної політики, слід вказати, що для Рівненщини ефективність здійснення екологічної політики важливою мірою залежить від вдалого подолання інфраструктурних питань (як-от - очисні споруди, стрільбища) та забезпечення належного інспектування за використанням природного середовища (лісів та бурштинових територій).

Мета магістерської роботи - проаналізувати механізми реалізації державної екологічної політики на прикладі Рівненській області та обґрунтувати шляхи підвищення їх ефективності на основі оцінювання існуючих інструментів, процедур і результатів управлінської діяльності.

Відповідно до поставленої мети виокремлено такі **завдання**:

- розкрити теоретичні аспекти екологічної політики та проаналізувати генезис підходів, концепцій, теорій вітчизняних та зарубіжних вчених;
- проаналізувати особливості формування правових основ екологічної політики;
- здійснити аналіз реалізації механізмів державної екологічної політики в Рівненській області;
- проаналізувати державне управління як елемент правового механізму реалізації державної екологічної політики на Рівненщині;
- дослідити зарубіжний досвід державного регулювання реалізації екологічної політики та можливість його імплементації в Україні;
- виокремити проблеми та напрями удосконалення механізмів державного регулювання реалізації екологічної політики в Україні.

Об’єктом дослідження магістерської роботи – система державної екологічної політики України та її функціонування на регіональному рівні.

Предметом дослідження - механізми реалізації державної екологічної політики в Рівненській області, їх структура, інструменти, ефективність та практичне застосування.

Методи дослідження. Під час написання магістерської роботи **н а м и** було вжито філософський та загальнонаукові методи, як-от: (системний, аналізу, синтезу, формально-логічний); професійні (формально-юридичний, порівняльно-правовий) методи наукового пізнання. Порівняльно-правовий метод довірено в засади порівняння цільових положень сучасних і зарубіжних нормативно-правових документів, що налагаджують урядове регулювання екологічної політики.

Структурно магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, що включають три підрозділи до кожного розділу, висновків до кожного розділу, загальних висновків та списку використаних джерел (124 найменування). Загальний обсяг магістерської кваліфікаційної роботи є -

110 сторінок, з них на 20 стор. – список використаних джерел.

Розділ І.

ТЕОРЕТИКО- МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

1.1 Теоретичні основи екологічної політики: огляд наукових підходів

В даному розділі, на основі наукових доробків, ми виокремили основні складові екологічної політики в нашому суспільстві, як-от:

- створення продуктивної системи державного керівництва у сферах: охорони, сталого уживання і відбиття природних ресурсів;
- реалізація належного урядового та громадського регулювання та відновлення природних ресурсів.
- здійснення та реалізація відповідності чинним екологічним нормам країни та міжнародним екологічним зобов'язанням;
- реалізація політики щодо екологічної інформації; належного рівня екологічної експертизи для екологічно небезпечних проєктів;
- відповідні системи прийняття постанов з проблем екології, беручи обов'язкову участь громадськості; органи державної влади та МС, реальні посадові одиниці та громадяни країни;
- відповідна система відповідальності за недодержання норм збалансованого піднесення, екологічного законодавства, освітньої практики.

Наразі, особливо під час воєнного стану, посилюється увага до екологічних проблем і до усвідомлення глобального характеру перемін, що реалізуються у навколишньому середовищі, які спричинили появу нової галузі розвідок, а й стали викликом для органів державної влади та місцевого самоврядування.

За даними досліджень вчених із проблематики екологічної політики, поняття «екологічна політика» вони трактують як «екологічно орієнтовану полісуб'єктну й багаторівневу діяльність, яка передбачає залучення

специфічного інструментарію (нормативно-правового й організаційноправового характеру), що ґрунтується на ідеології екоцентризму й застосуванні екосистемного підходу, з метою збереження, захисту й покращення якості навколишнього середовища як фундаментальних передумов забезпечення природного права кожного на безпечне для життя і здоров'я довкілля. Належну оцінку явища екологічної політики визначає її специфічну суть й особливі прийоми виконання, серед яких провідне місце займають засоби нормативно-правового характеру» [2].

Чимало наразі концепцій екологічної політики було обґрунтовано на науковому та міждисциплінарному рівнях. Наукові доробки американського вченого Лінтона К. Колдуелла мали важливу роль у становленні «екологічної політики» в теорії та на практиці [123], що підтверджує необхідність формулювання національної політики, що стосується загалом навколишнього середовища.

Науковець, О. Лазор характеризує «державне управління у сфері реалізації екологічної політики», «інституційну систему та механізм її функціонування у сфері реалізації державної екологічної політики», «державне управління у сфері розробки та реалізації екологічної політики», констатує: «Якщо розглядати державне управління у сфері екологічної політики з позицій системного аналізу, то суб'єкти управління (державні органи та органи місцевого самоврядування) та об'єкти управління (підвідомчі сфери управління) повинні ефективно взаємодіяти через управлінську діяльність (суспільні відносини, які складаються між елементами системи)» [21, с. 9].

Інший вчений О. Федорчак, «інституційні механізми управління в окремій сфері чи галузі розглядають Т. Безверхнюк, С. Власенко, О. Гордєєв, Л. Грицаєнко, В. Кифяк, М. Корж, О. Критенко, О. Кудрейко, І. Маслій, Н. Матвійчук, М. Мельник, Г. Миськів, Т. Скиба, С. Татусяк, О. Ткачова, Н. Хумарова, В. Чернецький, І. Яковюк, С. Ященко та інші». Високо оцінюючи внесок зазначених вчених у питання, що ними досліджуються, автор

зауважує, що «на сьогодні відсутній єдиний підхід до розуміння сутності інституційного механізму державного управління та його складових елементів» [121, с. 53-54].

Управлінські аспекти екологічної політики досліджував вчений А. Малиш, визначаючи їх як «належну та ефективну систему державного управління у сфері охорони, невиснажливого використання та відтворення природних ресурсів; належний державний та громадський нагляд за дотриманням чинного природоохоронного законодавства та міжнародних природоохоронних зобов'язань країни; належну систему прийняття державних рішень з питань, що стосуються довкілля, яка б передбачала обов'язкове залучення громадськості; належну систему відповідальності влади, конкретних посадових осіб та громадян за порушення принципів збалансованого розвитку, норм та положень природоохоронного законодавства» [96, с. 3-4].

За Заржицьким, «в Україні сформована певна система управління у сфері екологічної політики як на національному, так і регіональному рівні. Ця система має нормативно-правове підґрунтя, яке постійно оновлюється». Однак необхідно забезпечити таку систему управління у сфері екологічної політики, яка б не дала можливості посилити техногенний тиск на довкілля [61, с. 18]. При цьому дослідник говорить і про управління при формуванні, забезпеченні та реалізації державної політики в галузі охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання і відтворення природних ресурсів [61, с. 44], і про державне регулювання у цій сфері» [61, с. 45].

Про ефективне управління природоохоронною діяльністю, яке уможливило соціально-економічний розвиток держави без погіршення стану довкілля, констатує, «що вибір найбільш ефективних шляхів державного регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища є одним з актуальних напрямів під час проведення вітчизняних реформ» [120, с. 93].

Відтак, управління та державне регулювання не є тотожними категоріями. Як зазначає автор Л. Сорока, «регулювання й управління, як соціальні явища, маючи спільну сферу застосування, передбачають різний за характером вплив на об'єкти управління» для досягнення певних результатів. При цьому порівняно з управлінням, регулювання охоплює ширшу сферу організаційної діяльності; більш того, подекуди регулювання розглядається як одна з функцій управління» [120, с. 204].

У науковій літературі наголошується, що поняття **«державне регулювання»** є ширшим за **«державне управління»**, оскільки останнє ґрунтується передусім на адміністративних методах впливу й механізмах прямого підпорядкування. Державне управління спрямоване на безпосереднє керівництво діяльністю підвладних органів влади, використовуючи переважно наказові управлінські діяння.

На відміну від цього, **державне регулювання передбачає уживання комплексних, багатокomпонентних заходів**, спрямованих на впорядкування суспільних процесів, установлення загальних норм і правил поведінки у сфері охорони довкілля, забезпечення екологічної безпеки, раціонального природокористування та збереження екосистем. У його основі — створення таких умов, за яких суб'єкти екологічних відносин самостійно дотримуються установлених норм без потреби постійного адміністративного втручання держави.

Отже, ефективне державне регулювання фактично **мінімізує необхідність прямого втручання органів влади**, оскільки система функціонує на основі належно розроблених правил, стимулів і обмежень, які забезпечують природну збалансованість управлінських процесів. Важливою його характеристикою є розгалужена система прямих і зворотних інформаційно-управлінських зв'язків, що дозволяє постійно порівнювати фактичні результати з визначеними стратегічними цілями та оперативно коригувати політику.

Отже, **ключова відмінність між державним управлінням і державним регулюванням** полягає у способі організації досягнення поставлених цілей: управління спирається на прямий адміністративний вплив, тоді як регулювання — на створення системи норм, інструментів і механізмів, які забезпечують узгоджений розвиток без постійного примусового управлінського впливу.

Зважаючи на це, окремі автори досліджують екологічну політику країни з позицій державного регулювання.

Зокрема, автори висловлюють думку про те, що «розуміння сутності державної екологічної політики як інструменту організації, регулювання, узгодження та збалансування екологічних та соціально-економічних інтересів суспільства дає можливість спрямувати й ефективно регулювати за допомогою правових засобів державну екологічну діяльність» [44, 45].

Чітко розмежовує категорії «державне управління» і «державне регулювання» знаний дослідник В. Я. Малиновський, визначаючи перше як «один із видів діяльності держави, суттю якого є здійснення управлінського організуючого впливу шляхом використання повноважень виконавчої влади через організацію виконання законів, здійснення управлінських функцій з метою комплексного соціально-економічного та культурного розвитку держави, її окремих територій, а також забезпечення реалізації державної політики у відповідних сферах суспільного життя, створення умов для реалізації громадянами їх прав і свобод» [95, с. 47], як «економічний метод державного управління, який є системою типових заходів законодавчого, виконавчого і контрольного характеру, що здійснюються відповідними державними органами та громадськими організаціями з метою стабілізації та пристосування існуючої соціально-економічної системи до постійно змінюваних умов». При цьому основними об'єктами державного регулювання науковець називає: діловий економічний цикл, господарську структуру, умови нагромадження, грошовий обіг, платіжний баланс, ціни, зайнятість, умови конкуренції, наукові дослідження,

соціальну політику, підготовку й перепідготовку кадрів, навколишнє середовище, зовнішньоекономічну діяльність» [22, с. 46].

В працях вчених проаналізована дефініція «механізм формування та реалізації державної екологічної політики». Відтак, науковець О. Колесов трактує його, як «сукупність цілей, принципів, функцій, форм, методів та інструментів, за допомогою яких держава (суб'єкт регулювання) впливає на об'єкти регулювання з метою збереження безпечного для існування живої і неживої природи навколишнього середовища, захисту життя і здоров'я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням навколишнього природного середовища, досягнення гармонійної взаємодії суспільства і природи, охорону, раціональне використання і відтворення природних ресурсів» [76, с. 357]. Зауважимо, що вчений виокремлює такі механізми формування та реалізації державної екологічної політики в Україні: політико-адміністративний, інституційно-правовий, організаційний, фінансово-економічний, інформаційно-освітній [76, с. 357].

Вивчаючи механізми реалізації державної екологічної політики на регіональному рівні, на основі узагальнення існуючих визначень поняття механізмів автори М. Андрієнко і В. Шако зауважують, що «це є сукупність послідовних дій окремих елементів, засобів і методів у певних формах, які забезпечують функціонування та розвиток системи» [1, с. 48].

У своїх працях автор Г. Буканов, розглядає механізм «як систему реалізації державного управління у сфері екологічної політики, що містить: організаційно-функціональну складову частину – суб'єкти, які залучені в реалізації державної політики у сфері екології та захисту навколишнього середовища й довкілля (органи державної влади, місцевого самоврядування, інституції громадянського суспільства, спеціальні установи й заклади тощо); нормативно-правову складову частину – сукупність нормативно-правових актів, які регулюють зміст, процес формування та реалізації державної

політики у сфері екології; складову частину організаційно-управлінської взаємодії – соціальне партнерство соціальних суб'єктів у реалізації державної екологічної політики» [2, с. 29-30].

Вчений М. Матвійчук, аналізуючи механізм описує його як «систему інституцій, форм, методів, способів та інструментів забезпечення збалансованого природокористування для вирішення економічних, соціальних та екологічних проблем з метою забезпечення сталого розвитку» й наголошуючи при цьому, що «ефективно діючий інституційний механізм природокористування повинен сприяти адаптації інститутів до мінливого зовнішнього середовища, сприяти їх розвитку, враховувати економічну та екологічну специфіку окремих територій, забезпечувати баланс між темпами економічного зростання та відновлення навколишнього середовища» [100, с. 142-143].

Значно інше розуміння інституційного механізму обґрунтовує О. Федорчак, «інституційний механізм державного управління є складним утворенням, яке, з одного боку, характеризується набором певних правил та норм, а з іншого – діяльністю організацій, що реалізують ці правила і норми на практиці» [23, с. 56].

Автор стверджує, що «наявність різних трактувань змісту інституційного механізму: «сукупність інститутів», «сукупність зв'язків між інститутами», «спосіб встановлення порядку», «процес обміну інформацією», «методологія впливу на інституційне середовище», «послідовність певних етапів і фаз», «система правових норм» тощо» [23, с. 56].

Охарактеризовані нами підходи, попри безсумнівну науково-теоретичну цінність, на нашу думку, виокремлюються й недоліками, оскільки деколи одночасно представляють різні критерії для визначення складових інституційного механізму державного управління, та інколи відзначаються непослідовністю, також, відсутністю логічної структури в визначеннях даних дефініцій.

Відтак, віддаючи все-таки визначальну роль державного управління і

регулювання під час формування екологічної політики, вважаємо за належне погодитися з авторами досліджень М. Андрієнком та В. Шако, які вказують, що «основну роль в реалізації екологічної політики здійснює держава, яка, однак, не є єдиним суб'єктом екологічної політики. Поряд з державою реалізацію екологічної політики забезпечують політичні партії, наукові організації, неурядові громадські організації та інші суб'єкти, що робить її об'єктом не лише державного, але й публічного управління» [1].

Отже державне регулювання механізмів екологічної політики проаналізовано та згруповано в табл.1.

Таблиця 1. Механізми державного регулювання екологічної політики

Група механізмів	Зміст	Основні інструменти та засоби
Нормативно-правові механізми	Формування правових основ охорони довкілля та раціонального природокористування	Закони та кодекси; нормативні акти; екологічні стандарти; нормативи якості довкілля; ліцензування діяльності
Організаційно-інституційні механізми	Створення системи органів, що забезпечують реалізацію екологічної політики	Міндовкілля; Держекоінспекція; органи місцевого самоврядування; спеціалізовані служби; міжвідомча координація
Економічні механізми	Стимулювання екологічно відповідальної поведінки через економічні важелі	Екологічний податок; плата за природні ресурси; штрафи; субсидії; «зелені» інвестиції; екологічні фонди
Адміністративно-контрольні механізми	Здійснення контролю та нагляду за дотриманням природоохоронного законодавства	Інспекційні перевірки; приписи; адміністративні санкції; державний екологічний контроль; аудит

Група механізмів	Зміст	Основні інструменти та засоби
Інформаційно-аналітичні механізми	Забезпечення доступності та аналізу екологічної інформації	Системи моніторингу; екологічні паспорти; звіти; відкриті дані; цифрові платформи; SEO і ОВД
Соціально-комунікаційні механізми	Розвиток екологічної свідомості та участі громадськості в екологічному управлінні	Громадські слухання; консультації; громадський контроль; ЗМІ; екопросвітницькі кампанії; волонтерські ініціативи
Механізми стратегічного планування	Визначення екологічних пріоритетів та довгострокових цілей розвитку	Стратегії; програми; плани природоохоронних заходів; оцінка ефективності; адаптивне управління
Міжнародно-інтеграційні механізми	Виконання міжнародних екологічних зобов'язань та інтеграція до екостандартів ЄС	Міжнародні угоди; імплементація директив ЄС; грантові програми; міжнародна екологічна співпраця

Відтак, у першому пункті проаналізовано дефініції «механізми», «механізми екологічної політики», «екологічна політика», «державне регулювання», інструменти та засоби їх реалізації. Зазначено різні трактування вчених на сучасному етапі. Виокремлено такі діючі наразі механізми формування та реалізації державної екологічної політики в Україні, як-от:

- політико-адміністративний,
- інституційно-правовий,
- організаційний,
- фінансово-економічний,
- інформаційно-освітній.

1.2. Особливості реалізації державної екологічної політики України

Слід зазначити, що за останні десятиліття зміст, пріоритети і напрями екологічної політики пережили суттєві перетворення. Як стверджують вчені, спричинено зміною екологічних закликів, що постають перед громадами на місцевому рівні та суспільством в цілому у різні історичні періоди, так і необхідністю гармоніювати особисті інтереси розвитку із вимогами сфер: економіки, виробництва, населення та глобального ринку. Еволюція екологічної політики тісно пов'язана із загальними перетворенням всієї системи управління світовою економікою, а також - із процесами глобалізації, які змінюють екологічні проблеми для всіх країн.

Слід вказати, що здійснення екологічної політики у сфері вживання природних ресурсів, охорони навколишнього середовища та екологічної безпеки має виразні характеристики. По-перше - це практика національних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та уповноважених організацій; по-друге - це практика, пов'язана з застосуванням та відтворенням природних ресурсів, охороною навколишнього середовища та екологічною безпекою; по-третє, ця діяльність має чітке управління; по-четверте, при виконанні адміністративної діяльності ми зобов'язані зважати на об'єктивно існуючі закони природи, особливості природних процесів, взаємозв'язок та взаємодію природних ресурсів (повинні бути всеосяжними); по-п'яте, рекомендації оцієї практики ґрунтуються на використанні та відображенні природних ресурсів.

Зазначимо, що суть екологічної політики у сфері уживання та відтворення природних ресурсів, охорони оточуючої сфери та екологічної безпеки визначається такими існуючими принципами: законність управління реалізацією; пріоритет сталого використання та повторного використання природних ресурсів; екологія та економіка в процесі природокористування Гармонійна інтеграція із соціальними інтересами; комплексні методи вирішення питань використання та відтворення природних ресурсів, охорони

навколишнього середовища та екологічної безпеки; дотримання просторового та територіального розташування природних ресурсів; поєднання принципів адміністративних районів та річкових басейнів природоохоронних організацій; публічність та участь громадськості у принципі.

На основі діючого законодавства нашої держави слід визначити такі типи державних установ, які забезпечують реалізацію екологічної політики:

- Державна, автономна та державна адміністрація.
- Органи державного управління, які діляться на дві категорії - загальні та спеціальні органи державного управління.
- Орган державного управління є уповноваженим законом органом державної виконавчої влади, який виконує функції забезпечення ефективного використання та повторного використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки разом із загальною владою: Президент України, Кабінет Міністрів України.
- Національний компетентний орган.

Відтак, функції і повноваження цих структур регулює Основний Закон - Конституція України. Адміністративний закон Про місцеве самоврядування України від 9 квітня 1999 р. і також інші законодавчі Постанови» [45, с. 1].

До спеціалізованих органів державного управління належать спеціально уповноважені органи центрального управління та їх регіональні установи, які виконують функції управління щодо забезпечення раціонального використання та відтворення природних ресурсів, охорони навколишнього середовища та екологічної безпеки: Міністерство енергетики та охорони навколишнього середовища України, українські державні службовці Інституції, пов'язані з геодезією, картографією та кадастром, Національне агентство водних ресурсів України, Національне агентство лісових ресурсів, Українське національне управління геологічних та підземних ґрунтів тощо Їх повноваження в галузі управління визначаються відповідними нормативними актами цих установ та нормативними актами,

що стосуються постресурсів.

Автономні установи, тобто місцеві автономні установи та їхні виконавчі органи - мають багато функцій управління у використанні та відтворенні природних ресурсів, охороні навколишнього середовища та екологічній безпеці, які регулюються Законом України про місцеву автономію від 21 травня 1997 р. Та іншими Положення. Органи державного управління здійснюють свої повноваження через державних інспекторів, які діють відповідно до статті 40. Стаття 36 «Закону України про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р., і впроваджена відповідно до відповідних нормативних актів.

Завдяки функціям державних установ «розкривати зміст діяльності, пов'язаної з реалізацією екологічної політики, кожна функція є окремою діяльністю, з певними цілями, процедурами та конкретним обсягом учасників. Вони відображають основний напрямок впливу органу управління на використання та охорону природних ресурсів, захист природного середовища та підтримання екологічної безпеки, а також мають можливість пояснити загальні характеристики його діяльності. До основних функцій управління при реалізації екологічної політики належать: планування, моніторинг, кадастр, стандартизація та нормативні акти та інші» [106, с. 1].

Основними інструментами реалізації національної екологічної політики є: «Міжгалузеві партнерства та участь зацікавлених сторін, які залучатимуть усіх зацікавлених сторін до планування та реалізації політики (органи державної влади та місцевого самоврядування, підприємства, приватний сектор, науковці, громадськість); Інформація та комунікація - сприятимуть підвищенню обізнаності громадськості про діяльність органу виконавчої влади у галузі охорони навколишнього середовища та ефективності його імплементаційних нормативних актів, умов навколишнього середовища та рівня забруднення, принципів та методів сталого споживання та виробництва, охорони навколишнього середовища та обережності Ставлення до живої природи» [106].

Слід вказати, що національні нормативні постанови, акти, розпорядження в сфері охорони навколишнього середовища дозволять встановити наукові та обґрунтовані обмеження стосовно вживання природних ресурсів і забруднення оточуючого світу, а також ввести комплексні згоди щодо регулювання забруднення навколишнього середовища; стратегічна екологічна вартість впливу на довкілля дозволять запобігти негативному впливу на навколишнє середовище та забезпечити відповідність запланованих або реалізованих заходів законодавчим нормам та вимогам, що стосуються охорони навколишнього середовища, доцільного уживання та відтворення природжених ресурсів та екологічної безпеки; система екологічного керівництва, екологічний аудит, екологічна сертифікація та маркування продукції, що сприятиме підвищенню екологічної ефективності та ефективності діяльності суб'єктів хазяйнування та покращенню екологічних даних продукції.

Екологічний облік - має «визначати, реєструвати, узагальнювати, зберігати, обробляти та готувати відповідну інформацію про діяльність компанії з охорони навколишнього середовища з метою її передачі внутрішнім та зовнішнім споживачам та сприятиме управлінню на основі економічної ефективності, соціальної справедливості та екологічної цілісності прийняття рішень; Технічні регламенти та бухгалтерський облік у галузі охорони навколишнього середовища, природокористування та екологічної безпеки - запровадять наукові, обґрунтовані та безпечні вимоги до навколишнього середовища та охорони здоров'я для процесів, товарів та послуг, що відповідають європейським стандартам / вимогам; Законодавство України у галузі охорони навколишнього середовища» [106].

Економічні та фінансові механізми, включаючи екологічну модернізацію промислових підприємств шляхом зниження ставок екологічного податку або у вигляді фіксованої щорічної компенсації (знижки на податки), забезпечать стабільне фінансування природоохоронної діяльності та стимулюватимуть екологічне підприємництво, включаючи

виробництво, інжиніринг та екологічні послуги і сприятиме створенню податкового, кредитного та інвестиційного середовища для залучення міжнародних донорів та приватного капіталу для участі в природоохоронних заходах, встановлення системи екологічного менеджменту, впровадження екологічно чистого виробництва, ресурсів та енергозберігаючих технологій та розширення відтворення лісів;

Комплексний екологічний моніторинг та нагляд (контроль) у сферах охорони навколишнього середовища, раціонального використання, відтворення та охорони природних ресурсів «забезпечить перехід до попередження злочинності та моніторингу навколишнього середовища, зменшить тиск на ділове середовище та участь громадськості в охороні навколишнього середовища шляхом створення ефективного екологічного законодавства Система нагляду контролює та враховує найкращі практики організації функцій подібних установ у державах-членах ЄС; Міжнародне співробітництво у галузі охорони навколишнього середовища та екологічної безпеки, яке забезпечить виконання міжнародних зобов'язань відповідно до багатосторонніх та двосторонніх міжнародних угод України, а також розширить співпрацю щодо запобігання транскордонному забрудненню навколишнього середовища» [106, с. 129].

Функції, окреслені керівним органом, призначені для досягнення стратегічних цілей та завдань екологічної політики, які визначаються основними принципами (стратегією) національної екологічної політики України до 2030 року та затверджені законодавством України 28 лютого 2019 року. Тому однією з цілей, яку переслідує екологічна політика, є забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України. Для досягнення цієї мети необхідно виконати багато завдань, зокрема: збільшити та розширити сферу природно-заповідного фонду; забезпечити стійке використання та охорону земель, покращити стан уражених екосистем та сприяти реалізації нейтрального рівня деградації земель. Підвищити обізнаність населення, власників земель та землекористувачів з питань

деградації земель;

Зменшити «втрати біологічного та ландшафтного різноманіття, особливо за рахунок поліпшення формування екологічних мереж, принципу невичерпного розширення та невичерпності та захисту унікальних природних ландшафтів; вдосконалення кадастрової системи природних ресурсів для забезпечення відповідного використання природних ресурсів та докілья Національний статистичний звіт про забруднення; заохочувати впровадження систем екологічного управління; сприяти розвитку інфраструктури поводження з відходами; зменшувати негативний вплив урбанізації на навколишнє середовище тощо» [106, с. 129].

Крім того, «екологічна політика має бути спрямована на: забезпечення інтеграції процесу прийняття рішень в соціально-економічному розвитку України шляхом розробки галузевих стратегій: забезпечення захисту та охорони природи; захист біорізноманіття та ландшафту; управління відходами та ресурсами та відновлення ресурсомістких матеріалів Економічний обіг; зменшити екологічні ризики, щоб мінімізувати його вплив на екосистему, соціально-економічний розвиток та охорону здоров'я населення, покращити якість ґрунту та запровадити ефективні системи підвищення його родючості тощо» [24].

Як уже зазначалося, національне бачення розвитку, «засноване на принципі збалансованого розвитку, викладено в документі стратегічного законодавства. Однак кожна стратегія, спрямована на захист навколишнього середовища та раціональне використання природних ресурсів, вимагає конкретних узгоджених дій та відповідних механізмів реалізації» [27, с. 119]. Одним із стратегічних документів щодо ключових сфер екологічної політики є «Національний план дій щодо боротьби з деградацією земель та опустелюванням». Закон України. Конвенція ООН про боротьбу з опустелюванням від 4 липня 2002 року

В «Організації Об'єднаних Націй по боротьбі з опустелюванням» від 4 липня 2002 р. Одним із заходів реалізації національного плану є «створення (оголошення) нових та розширення існуючих територій та заповідників, вивчення питання забезпечення особистих водно-болотних угідь міжнародного значення та їх охорони, збалансованого використання природних ресурсів та Здійснення відновлювальних заходів, розробка регіональних планів та програм розвитку екологічних мереж та пілотних проектів землеустрою, що враховують права землекористування та землекористування територій та об'єктів екологічної мережі Європейський Союз у ландшафтному плануванні, розробці та реалізації сучасної екологічної безпеки, адаптації ландшафту, Технології захисту ґрунтів, енергозбереження та збереження ресурсів для збалансування

використання, захисту та відновлення землі та ґрунту та запобігання їх деградації» [103].

В Україні «практика управління оцінкою ефективності державних стратегій чи планів (особливо соціальних та екологічних) є досить новим явищем. Лише у жовтні 2012 року були затверджені відповідні методи оцінки ефективності реалізації регіональних екологічних планів та державних (національних) екологічних планів (наказ No 491, виданий Міністерством екології та природних ресурсів України 15 жовтня 2012 року). Він забезпечує певний алгоритм оцінки ефективності різних рівнів екологічних стратегій та надає можливість оцінки реалізації стратегій на різних етапах їх життєвого циклу» [27, с. 163]. Однак перед тим, як оцінювати ефективність стратегії, виконавчий директор повинен створити відповідне середовище для реалізації стратегії, щоб реалізувати стратегію найбільш ефективно та швидко. Для цього потрібно:

Наявність відповідних установ та ресурсна їх здатність для існуючих адміністративних структур; Створення абсолютної системи комунікації та координації та взаємодії між органами влади на всіх рівнях та громадськістю; Для забезпечення продуктивних інструментів, перш за все, організаційні та економічні важелі, що впливають на природних споживачів, метою є перехід їх до раціонального використання природних ресурсів.

1.3. Нормативно-правове забезпечення державної екологічної політики в Україні

Досліджуючи нормативно-правове забезпечення державної екологічної політики в Україні, зазначимо, що сюди входить низка актів, що включають:

- Конституцію України: Основний закон, який закріплює екологічні права та обов'язки громадян та визначає засади екологічної безпеки.
- Закони України: Спеціальне законодавство, яке охоплює конкретні сфери, як-от:
 - «Про охорону навколишнього природного середовища»
 - «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення»
 - «Про природно-заповідний фонд»
 - «Про екологічну експертизу»
 - «Про відходи»
- Підзаконні акти: Укази Президента, постанови Кабінету Міністрів, накази міністерств, які деталізують реалізацію державної політики.
- Міжнародні договори: Ратифіковані Україною міжнародні угоди у сфері охорони довкілля, що впливають на національне законодавство.

Ці документи генерують правовим механізм для діяльності державних органів, громадських організацій, суб'єктів хазяйнування та громадян у сфері екології, а також виробляють механізми контролювання та відповідальності.

Питання інституційно-функціонального забезпечення формування та здійснення екологічної політики розкриваються й у інших актах національного законодавства. Серед них варто назвати такі: Водний кодекс України (ст. ст. 7-8, 8, 9-11, розділ II) [10], Земельний кодекс України (глави 2-3) [65], Кодекс України про надра (ст. ст. 7-9, 9¹, 9², 10-12) [74], Кодекс цивільного захисту України (ст. 6, розділи II-III) [75], Лісовий кодекс

України (розділ III) [91], закони України «Про охорону земель» від 19.06.2003 № 962-IV [19], «Про державну геологічну службу України» від XIV [14], «Про мисливське господарство та полювання» від 22.02.2000 № 1478-III [97], «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів» від 08.07.2011 № 3677-VI [110], «Про тваринний світ» від 13.12.2001 № 2894-III [113], «Про рослинний світ» від 09.04.1999 № 591-XIV [114], «Про охорону атмосферного повітря» від 16.10.1992 № 2707-XII [104], Основи законодавства України про охорону здоров'я від 19.11.1992 № 2801-XII [120], «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» від 24.02.1994 № 4004-XII [106], «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» від 08.02.1995 № 39/95- ВР [107], «Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання» від 14.01.1998 № 15/98-ВР [112], «Про об'єкти підвищеної небезпеки» від 18.01.2001 № 2245-III [190], «Про відходи» від 05.03.1998 № 187/98-ВР» [84], 04.11.1999 № 1216-XIV [172], Гірничий закон України від 06.10.1999 № 1127- «Про екологічний аудит» від 24.06.2004 № 1862-IV [84], «Про оцінку впливу на довкілля» від 23.05.2017 № 2059-VIII [107], «Про стратегічну екологічну оцінку» від 20.03.2018 № 2354-VIII [107], «Про природно- заповідний фонд України» від 16.06.1992 № 2456-XII [199], «Про екологічну мережу України» від 24.06.2004 № 1864-IV [110], «Про виключну (морську) економічну зону України» від 16.05.1995 № 162/95-ВР [84] та ін.

Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» визначає основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року .

В даному Законі регулюється, що «Першопричинами екологічних проблем України є: підпорядкованість екологічних пріоритетів економічній доцільності; неврахування наслідків для довкілля у законодавчих та нормативно-правових актах, зокрема у рішеннях Кабінету Міністрів України та інших органів виконавчої влади; переважання ресурсо- та енергоємних галузей у структурі економіки із здебільшого негативним впливом на довкілля, що значно посилюється через неврегульованість законодавства при переході до ринкових умов господарювання; фізичне та моральне зношення основних фондів у всіх галузях національної економіки; неефективна система державного управління у сфері охорони навколишнього природного середовища та регулювання використання природних ресурсів, зокрема неузгодженість дій центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, незадовільний стан системи державного моніторингу навколишнього природного середовища; низький рівень розуміння в суспільстві пріоритетів збереження довкілля та переваг збалансованого (сталого) розвитку, недосконалість системи екологічної освіти та просвіти; незадовільний рівень дотримання природоохоронного законодавства та екологічних прав і обов'язків громадян; незадовільний контроль за дотриманням природоохоронного законодавства та незабезпечення невідворотності відповідальності за його порушення» [102].

Чинне законодавство України покладає природоохоронні функції та задачі на низку повірених органів урядового управління. Ці функції і завдання сформульовано у належних законах України та підзаконних документах. В останніх, зокрема, відомча компетенція у концентрованому вигляді закріплена у положеннях про ці відомства. Аналіз чинного законодавства та вивчення практики організації системи забезпечення

екологічної безпеки дозволяє з наукових позицій виділити основні групи органів держави, форми їх правової організації та повноваження у галузі забезпечення екологічної безпеки:

- 1.Органи загальної компетенції, їхні спеціалізовані структури та повноваження у сфері екологічної безпеки.
- 2.Органи спеціальної компетенції та їхні повноваження у цій сфері.
- 3.Органи єдиної системи запобігання і реагування на надзвичайні екологічні ситуації.

Відтак, проводячи аналіз нормативно-правових засад державного управління у сфері реалізації державної екологічної політики в Україні, вчений О. Я. Лазор зазначає, що «Загалом система управління охоплює такі інституції: загального та спеціального державного управління, місцевого самоврядування, громадського управління. Організація системи управління у сфері реалізації екологічної політики має два основні зрізи: адміністративно- територіальний і галузевий. Перший сформований відповідно до адміністративно-територіального устрою, де суб'єктами управління є інституції різного рівня: державного, обласного, районного та окремих населених пунктів – місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування. Інституціями галузевого (спеціального) державного управління є Міністерство екології та природних ресурсів України (нині це Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України – Авт.) і його територіальні управління» [89, с. 15].

Автори М. Андрієнко та В. Шако обґрунтовують, що «таку політику реалізують органи державної влади та суб'єкти, що мають спеціальні повноваження (організаційний механізм). В числі цих органів названі автори виділяють: 1) органи державної влади, які відносяться до системи загального державного управління (Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Рада національної безпеки і оборони України та ін.); 2) органи відомчого управління та контролю, органи спеціалізованого функціонального управління (Міністерство охорони здоров'я України,

Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Міністерство внутрішніх справ України та ін.); 3) органи спеціалізованого управління з використанням окремих видів ресурсів (Державна служба геології та надр України, Державне агентство земельних ресурсів України та ін.); 4) органи громадського управління (Українське товариство охорони природи, Українська екологічна асоціація «Зелений світ» та ін.)» [1, с. 48].

В цілому погоджуючись із наведеними позиціями, зауважимо, що окремі твердження, на нашу думку, потребують деяких уточнень. Це, зокрема, стосується визначення ролі громадськості в реалізації екологічної політики як суб'єкта управління, ураховуючи особливості її правової природи. Звичайно, якщо мова йде про громадські організації (О. Я. Лазор говорить про «інституції громадського управління», а М. В. Андрієнко та В. С. Шако – про «органи громадського управління»), то відповідно до положень ч. 4 ст. 16 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» «громадські організації можуть брати участь в управлінні галуззю охорони навколишнього природного середовища, якщо така діяльність передбачена їх статутами, зареєстрованими відповідно до законодавства України» [21]. Саме ж управління охороною навколишнього природного середовища, згідно з ч. 1 цієї ж статті закону, полягає у здійсненні в даній галузі функцій спостереження, дослідження, стратегічної екологічної оцінки, оцінки впливу на довкілля, контролю, прогнозування, програмування, інформування та іншої виконавчо-розпорядчої діяльності [195]. Тобто ті громадські організації, у статуті яких відповідна діяльність не передбачається, не можуть брати участь в управлінні галуззю охорони навколишнього природного середовища, однак можуть залучатися до діяльності, пов'язаної з формуванням та реалізацією екологічної політики. У тому ж випадку, якщо розглядати громадськість у значенні, наведеному в ст. 3 Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуській конвенції) від 25.06.1998, як «одну або більше фізичних

чи юридичних осіб, їхнє об'єднання, організації або групи, які діють згідно з національним законодавством або практикою» [77], то більш прийнятним вважаємо розуміння громадськості як самостійного суб'єкта, який не лише через громадські організації бере участь в управлінні та реалізації екологічної політики держави, але й у інших формах (як колективних, так й індивідуальних) бере (може брати) участь у її формуванні та здійсненні. Крім цього, таке формулювання, на наш погляд, дозволить чіткіше відмежувати інститут власне громадського регулювання від державного управління, які подекуди переплітаються у дослідженнях при проведенні різних класифікацій суб'єктного складу інституційно-функціонального забезпечення екологічної політики.

Слід підтримати позицію автра, який визначає державне управління охороною навколишнього середовища як цілеспрямований, організуючий та регулюючий вплив держави через спеціально утворені органи, що складають певну систему, на суспільні відносини в сфері охорони навколишнього середовища шляхом реалізації комплексного механізму державного управління (сукупність економічних, соціальних, організаційних, політичних, правових та інших заходів) з метою реалізації завдань держави в галузі охорони навколишнього середовища [117, с. 145].

Повністю розділяємо таку думку дослідниці та вважаємо, що державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища, як і державне управління в системі інституційно-функціонального забезпечення формування та здійснення екологічної політики доцільно розглядати саме як діяльність органів державної влади (законодавчої, виконавчої та судової), які наділені відповідною компетенцією.

Цей підхід дозволяє також конкретизувати роль і значення органів місцевого самоврядування, які також беруть активну участь у формуванні та реалізації державної екологічної політики, наділені владними повноваженнями, однак не є органами державної влади, хоча традиційно й відносяться до категорії суб'єктів державного управління в досліджуваній

сфері.

Цей підхід дозволяє також конкретизувати роль і значення органів місцевого самоврядування, які також беруть активну участь у формуванні та реалізації державної екологічної політики, наділені владними повноваженнями, однак не є органами державної влади, хоча традиційно й відносяться до категорії суб'єктів державного управління в досліджуваній сфері. Останнє положення значною мірою є результатом наявності в Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» норми, відповідно до якої «державне управління в галузі охорони навколишнього природного середовища здійснюють Кабінет Міністрів України, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві ради та виконавчі органи сільських, селищних, міських рад, державні органи по охороні навколишнього природного середовища і використанню природних ресурсів та інші державні органи відповідно до законодавства України» (ч. 2 ст. 16) [106].

У зв'язку з цим слід звернути увагу на струнку, логічно вибудовану класифікацію видів управління природокористуванням і охороною навколишнього природного середовища, проведену А. П. Гетьманом залежно від сфери впливу на підконтрольні об'єкти. Ця класифікація одночасно передбачає чітке визначення суб'єктів, які здійснюють управління. Зокрема, учений виокремлює такі види управління: «1) державне (управління здійснюється в масштабах всієї держави або її окремих регіонів органами державної виконавчої влади або місцевого самоврядування); 2) галузеве (управління здійснюється в масштабах окремої галузі народного господарства, наприклад сільськогосподарської, транспортної тощо, природоохоронними органами, що діють у структурі відповідної галузі); 3) виробниче (управління здійснюється в рамках окремого виробництва природоохоронними органами, що діють у його структурі); 4) громадське (управління здійснюється в масштабах всієї держави або її окремих регіонів громадськими природоохоронними об'єднаннями або окремими

громадянами у рамках наданих їм повноважень)» [12, с. 36-37].

Наведена класифікація в частині громадського управління повною мірою відповідає не тільки нормам Орхуської конвенції, «як одного з важливих міжнародно-правових джерел екологічного права, ратифікованої нашою державою Законом України від 06.07.1999 № 832-XIV [109], але й належним чином узгоджується з положеннями вітчизняних нормативно-правових актів, які регламентують питання участі громадськості у формуванні та реалізації екологічної політики країни. Насамперед це стосується Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища»: залучення громадськості до розробки екологічних програм (ч. 3 ст. 6), громадські обговорення з питань впливу планованої діяльності на довкілля (пункт «є» ч. 1 ст. 9), участь громадських організацій та громадян у діяльності щодо охорони навколишнього природного середовища (пункт «в» ч. 1 ст. 10) тощо» [195].

Разом з тим, класифікуючи види управління природокористуванням і охороною навколишнього природного середовища, А. П. Гетьман вказує, що «державне управління здійснюється органами державної виконавчої влади або місцевого самоврядування. Державне управління екології не обмежується рамками лише виконавчої влади, а тому регулюючий, організуючий та координуючий вплив на усі сфери суспільства здійснюють три гілки влади» [235, с. 143-144].

А от В. Матвійчук, Ю. Чугаєнко й О. Савенков аналізують в працях макро- і мікроекологічне управління. «До суб'єктів, що здійснюють макроекологічне управління, належать центральні законодавчі й виконавчі структури, органи регіональної влади, органи екологічного управління. Вони уповноважені приймати управлінські рішення, що стосуються держави в цілому, регіонів, галузей народного господарства тощо. До суб'єктів, що здійснюють мікроекологічне управління, належать виконавчі структури, органи місцевого самоврядування та органи екологічного управління, системи екологічного менеджменту суб'єктів господарювання. Вони уповноважені приймати управлінські рішення, що стосуються невеликих

територій, окремих природних об'єктів, компаній, підприємств, організацій» [26, с. 32].

Низка інших вчених органи судової влади відносять до органів управління щодо вирішення спорів у сфері використання природних ресурсів та охорони довкілля [47, с. 108]. Нормативною підставою для такого твердження є положення ч. 1 ст. 67 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», відповідно до якої «спори у галузі охорони навколишнього природного середовища вирішуються судом, місцевими радами чи органами, які утворюються ними, відповідно до їх компетенції і в порядку, встановленому законодавством України» [106].

Вони вказують на те, що «вирішення таких спорів є однією з функцій екологічного управління», а серед категорій спорів виділяють такі: «земельні спори; спори з питань надрокористування; спори з питань охорони і використання атмосферного повітря; спори у сфері охорони, захисту, використання та відтворення лісів і водних ресурсів; спори, пов'язані з використанням тваринного світу» [102, с. 109].

Загальновизнано, як констатує вчений, «з метою вирішення екологічних проблем вимагається координація зусиль усіх учасників суспільних відносин у сфері взаємодії природи і суспільства шляхом здійснення заходів, спрямованих на створення збалансованої системи державного регулювання охорони довкілля, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки» [22, с. 303]. Такого висновку вчена доходить значною мірою з урахуванням наукових розробок В. І. Андрейцева, який до основних організаційно-правових форм забезпечення екологічної безпеки відносить: «1) наявність узгоджених організаційно-правових структур із реалізації законодавства у сфері забезпечення екологічної безпеки, які взаємодіють та узгоджують свої дії, структур органів держави, наділених відповідними повноваженнями; 2) організаційно-функціональне забезпечення екологічної безпеки на стадії відвернення (профілактики) екологічного ризику та ліквідації його прояву як

основних напрямів системної і поліфункціональної діяльності сукупності органів держави, скоординованої та спрямовано на забезпечення дотримання усіма можливими суб'єктами нормативно-правових вимог у цій сфері» [1, с. 135-136].

Попри те, що наведені твердження В. І. Андреїцева стосуються його досліджень з питань теоретичних засад структурно-правової організації забезпечення екологічної безпеки, вважаємо, що вони повною мірою можуть бути застосовані й до проблематики складу і системи інституційно-функціонального забезпечення формування та здійснення екологічної політики загалом. З цього приводу підтримуємо висловлені вченим міркування щодо провідної ролі держави у цих процесах, однак із визнанням важливості діяльності інших суб'єктів, а також стосовно врахування не лише структурних, інституційних елементів системи, але і їх функціональних, діяльнісних характеристик.

Такий висновок прямо впливає із наступних положень: «... організаційно-структурне забезпечення екологічної безпеки, як на рівні вертикальних, так і горизонтальних зв'язків, здійснюється у межах відповідного правового механізму... Водночас правовий механізм включає приписи правового регулювання безпосередньої діяльності різноманітних організаційних інституцій та форм структурно-функціонального забезпечення сучасної системи екологічної безпеки. Є підстави стверджувати, що існують особливі організаційно-процесуальні правовідносини, у межах яких реалізується організаційно-правова діяльність різноманітних структурних елементів цієї системи. Тобто правова організація забезпечення екологічної безпеки передбачає розкриття не тільки статичних елементів структури, але й їхню динаміку в процесі розвитку відповідно до функціональної діяльності організаційних структур у межах існуючої системи правового забезпечення екологічної безпеки» [1, с. 137], а також: «Завдяки праву та конкретним правовим приписам відбувається чітка структуризація органу, підпорядкованість його основних елементів,

співвіднесеність з іншими організаційними структурами у системі забезпечення екологічної безпеки, фіксуються правові можливості органу та його складових, мета, завдання, напрями діяльності, скоординовується сукупність повноважень у цій сфері, відображається їхнє місце та роль у системі забезпечення екологічної безпеки та функціональна спрямованість організаційного забезпечення на реалізацію вимог, норм і нормативів екологічної безпеки» [1, с. 138].

Стосовно суб'єктного складу інституційно-функціонального забезпечення формування та здійснення екологічної політики на увагу заслуговує й позиція М. В. Краснової. Так, на думку дослідниці, «екологічне управління «є сучасною правовою категорією, в якій відбивається стан суспільних відносин, що врегульовуються правовими нормами та в яких реалізується відповідна екологічна політика, діяльність державних органів, органів місцевого самоврядування, громадських організацій та фізичних і юридичних осіб, що спрямована на забезпечення раціонального використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища, екологічної безпеки, дотримання вимог екологічного законодавства, попередження екологічних правопорушень та захист екологічних прав громадян шляхом здійснення конкретних організаційно-правових заходів» [84, с. 41].

Отже, в науковій літературі питанням інституційно-функціонального забезпечення формування та здійснення екологічної політики, передусім його суб'єктному складу, приділено досить багато уваги. При цьому можна констатувати наявність багатоманітності підходів до класифікації суб'єктного складу регулюючого впливу на екологічну сферу, що значною мірою пояснюється неоднаковим розумінням категорій «управління», «державне управління», «громадське управління», «регулювання» тощо.

Фактично єдине, у чому науковці одностайні – це визначальна роль держави в особі її інституцій при формуванні та здійсненні екологічної політики. Цю ж позицію підтримуємо й ми, оскільки такий висновок прямо випливає із розуміння сутності держави як «суверенної політико-територіальної організації суспільства, що володіє владою, яка здійснюється державним апаратом на основі юридичних норм, які забезпечують захист і узгодження суспільних, групових, індивідуальних інтересів зі спіранням, у разі потреби, на легальний примус» [226], а також зі змісту екологічної функції як однієї з основних, яку виконує держава.

Вчений А. Гетьман стосовно того, що «екологічна функція як одна з основних функцій держави є результатом трансформації функції охорони навколишнього середовища (функції охорони навколишнього природного середовища, функції охорони природи, природоохоронної функції та ін.)» [23, с. 147], а мета екологічної функції держави в новому глобалізованому вимірі повинна полягати в підпорядкуванні суспільства екологічному імперативу, трансформація на цій основі сутності держави з абсолютною цільовою та функціональною спрямованістю всієї діяльності на реалізацію цього імперативу [23, с. 152]. Саме «в означенні екологічної функції держави при формуванні правового, організаційного, економічного та іншого механізму регулювання суспільних екологічних правовідносин», як стверджує М. В. Краснова, розкриваються питання поняття та правового забезпечення екологічної політики в еколого-правовій літературі [85, с. 10].

Визначальна роль держави в «системі інституційно-функціонального забезпечення формування та здійснення екологічної політики зумовлена й розумінням предмета державного управління як закономірностей, форм та принципів функціонування управлінської діяльності органів влади, які, з одного боку, є загальносвітовими й універсальними, а з другого – національними, самобутніми для тієї чи іншої країни, у більш широкому розумінні – як державної, суспільної управлінської політики» [51, с. 558].

Відтак, найважливішими аспектами дослідження державного управління з методологічної точки зору «вважаються такі: 1) інституційний (сукупність інститутів, державних органів, організацій, які беруть участь у здійсненні управлінської діяльності); 2) нормативно-правовий (сукупність норм і методів впливу органів державного управління на суспільне середовище, а також тих, які регулюють саму управлінську діяльність); 3) функціонально-структурний (функціональна структура державного управління, формування відповідної організаційної структури); 4) професійно-кадровий (формування кадрового ресурсу управління, його професійного складу відповідно до змісту діяльності, культури управлінської праці); 5) комунікативний (відносини всередині системи управління та із суспільними інститутами, організаціями, а також повідомлення, яке є сутністю цих відносин); 6) науково-технологічний (сукупність теоретичних і технологічних знань у галузі державного управління, які є базою для його вдосконалення, інноваційного піднесення)» [51, с. 558].

Слід зазначити, що і для продуктивної реалізації екологічної політики визначення та підписання стратегічних паперів у основоположних сферах обмаль. Треба створити результативний механізм оформлення цих паперів, і існує порядок контролю за їх реалізацією. Кожні п'ять років Кабінет Міністрів України розробляє та реалізовує національну доповідь про виконання екологічної політики для Верховної Ради України та протиставляє фактичні результати із завданнями, визначеними у стратегічному документі. Органи місцевої влади щороку повинні подавати регіональні та відомчі екологічні звіти, які реалізовані на основі моніторингових даних, зазначених у стратегічному доповненні, та у формі рокових звітів до головного органу виконавчої влади, повіреного центральною установою. У свою чергу, Міністерство щороку опрацьовує та видає звіти про виконання національної екологічної політики України.

Висновки до розділу I

З огляду на вище означене, слід констатувати, що наразі Україна успішно визначила **стратегічні (довгострокові) переваги** власної екологічної політики. Згідно до цих вимог, науковцями було розроблено необхідну **нормативно-правову базу** та створено **державні контролюючі органи**.

Але, незважаючи на наявність стратегій та інституцій, все ж таки наразі зберігаються ключові проблеми, як-от:

- **Нестача ефективних процедур:** все ще не розроблено ОДВ дієвих, поетапних механізмів для **практичної реалізації** даних і значущих пріоритетних напрямків, безпосередньо в ОМС.
- **Наявність складності оцінки:** наразі існує багато питнь із об'єктивною оцінкою ефективності вже впроваджених заходів.

Якраз **організаційні та економічні механізми**, призначенні для прикладного втілення екологічних стратегій, а також виразні наслідки оцінки їхньої ефективності, дозволять Україні:

1. Своєчасно прийняти **принципи сталого розвитку**.
2. Поступово перейти до **раціонального природокористування**.
3. Ефективно сприяти поліпшенню **національного та глобального навколишнього середовища** заради суспільства.

Таким чином, ефективність екологічної політики залежить від переходу від декларацій до створення та моніторингу конкретних, працюючих механізмів на регіональному рівні.

Нами проаналізовано дефініції, як-от: «механізми», «механізми екологічної політики», «екологічна політика», «державне регулювання», інструменти та засоби їх реалізації. Зауважено відмінні трактування вчених. Також виокремлено такі наявні механізми формування та реалізації державної екологічної політики в Україні, як-от:

- політико-адміністративний,

- інституційно-правовий,
- організаційний,
- фінансово-економічний,
- інформаційно-освітній.

Важливим сегментом сучасної екологічної політики держави є організаційно-управлінські та нормативно-правові важелі її реалізації. На сьогоднішній день стан довкілля зумовлений певними організаційно-правовими прорахунками. У державі є необхідність у чіткій послідовній реалізації державної політики у сфері забезпечення екологічної безпеки, з метою переходу до екологічно орієнтованої моделі ринкової економіки.

Слід зазначити, що наразі неприсутня результативна система керівництва, при якій вельми повільніше, ніж передбачалося, робиться проведення структурних реформ та модернізація технологічних ходів в умовах збільшення національної економіки, а це спричинює до збільшення рівня забруднення. Серйозним завданням екологічної поведінки на майбутнє є розповсюдження екологічних знань, повідомлення населення, збалансованість соціально-економічних вимог та збереження навколишнього середовища, тобто, довкілля в нашій державі, особливо в окупованих територіях.

Тому наша держава повинна, в межах можливого, й надалі розвивати екологічні мережі та заповідні території, а також заходитися репрезентативне та ефективне керування територіями та цільовою організованістю заповідних зон, в тому числі, і напрямком обробки порушених, заселених і деградованих земель та радіоактивно засмалцьованих ґрунтів. Слід також зазначити, що екологічні реставрації, також як свідчать дослідження, заповідні зони розширено, для того щоб зберегти першочерговий прямий природний ландшафт у їхньому природному стані.

Розділ 2. АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

2.1. Аналіз реалізації екологічної політики Рівненської області

Проаналізуємо стан екологічної політики Рівненської області. Наша Рівненська область являє собою адміністративно-територіальну громаду, яка у складі України, утворена - 4 грудня 1939 року. Вона має зручне для мешканців громад розташування на північному заході держави. Охвачує східні частини Волинського Полісся, Волинської височини та малого Полісся і західну окраїну Центрального (Житомирського) Полісся. Рівненська область - на межі з Волинською, Житомирською, Хмельницькою, Тернопільською, Львівською областями, та з Республікою Білорусь, із якою наразі під час воєнного стану з позиції екології одні незручності та проблеми. Українські науковці вважають, що освоєння білоруського крейдяного родовища Хотиславське вкрай негативно впливає на рівень води в Шацьких озерах, до складу яких входить і унікальне озеро Світязь, повідомляє кореспондент видання з Мінська. Хотиславське родовище розташоване в 30 кілометрах від Шацьких озер і розташоване біля державного кордону Білорусі з Україною. У безпосередній близькості також розташований кордон Польщі, однак ця сторона в конфлікті поки ніяк не бере участі. На думку деяких українських науковців у результаті розробки цього білоруського кар'єра Шацькі озера можуть обміліти і зовсім зникнути. Фахівці вважають, що є підстави говорити про порушення Білоруссю ряду міжнародних конвенцій, що забороняють дії, які можуть призвести до негативних змін екології. Білоруська сторона в свою чергу заявляє, що всі ризики від видобутку крейди в кар'єрі враховані й мінімізовані. (див. Рис. 1).

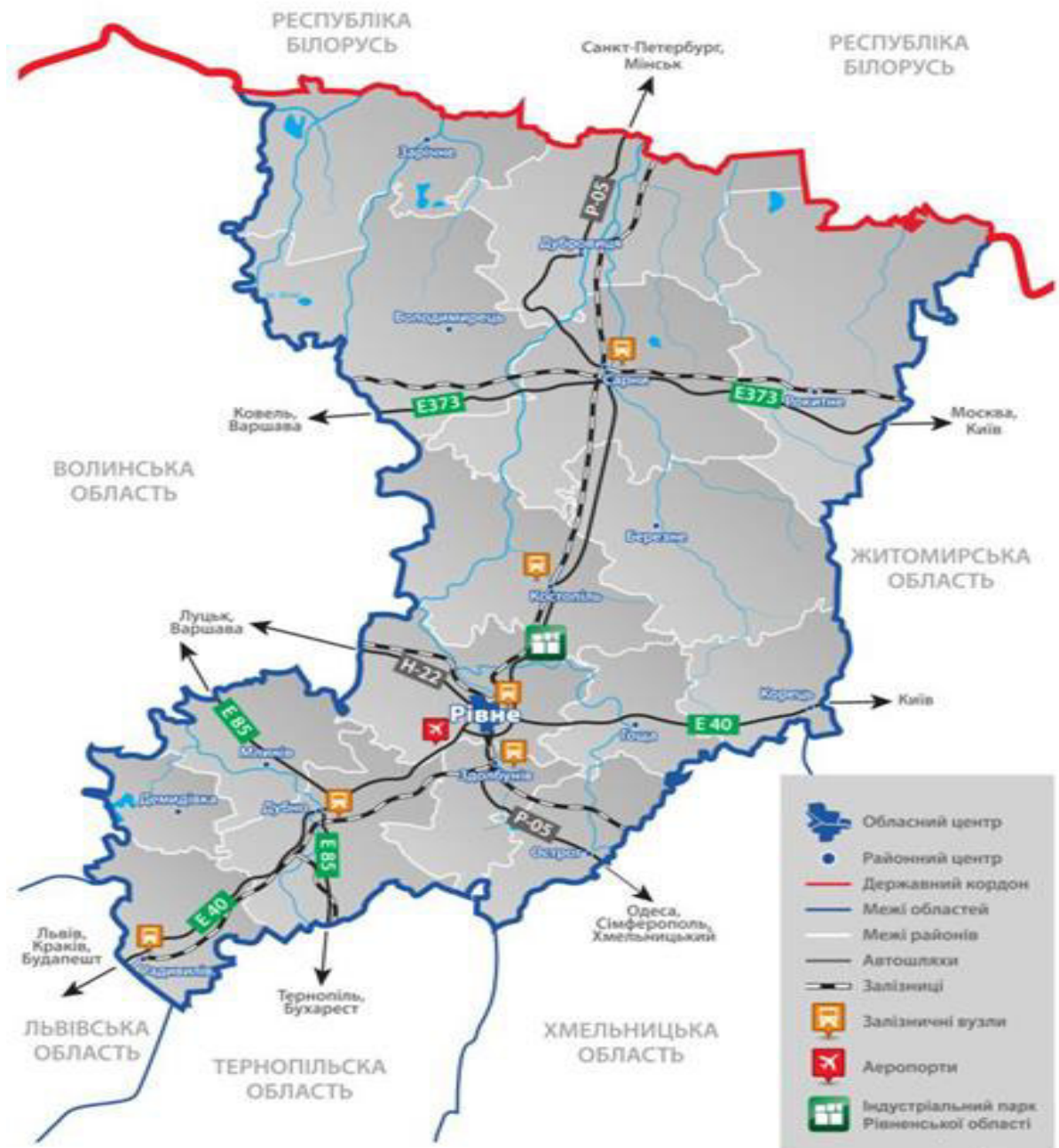
Рис. 2.1. Рівненська область. Розташування і межі.

Рівненська область, як вважають вчені-екологи, відноситься до регіонів із належно сприятливими природно-екологічними умовами, але її територія є сприятливою до існуючих локальних а також регіональних екологічних проблем, які пов'язані із техногенним навантаженням, видобуванням корисних копалин, забрудненням водних ресурсів та лісовою вирубкою.

За характером рельєфу поділяється на дві частини - північну в межах Поліської низовини і південну, підвищену, що займає північну окраїну Волинсько-Подільської височини.

Область має порівняно вигідне територіально-географічне розташування із визначним транзитним потенціалом. Територією області проходить державний кордон із Республікою Білорусь, який має протяжність 234 кілометри. В області наявні п'ять пунктів пропуску – це мається на увазі міжнародних.

Географічне розташування Рівненської області (див. Рис. 2.2).

Р

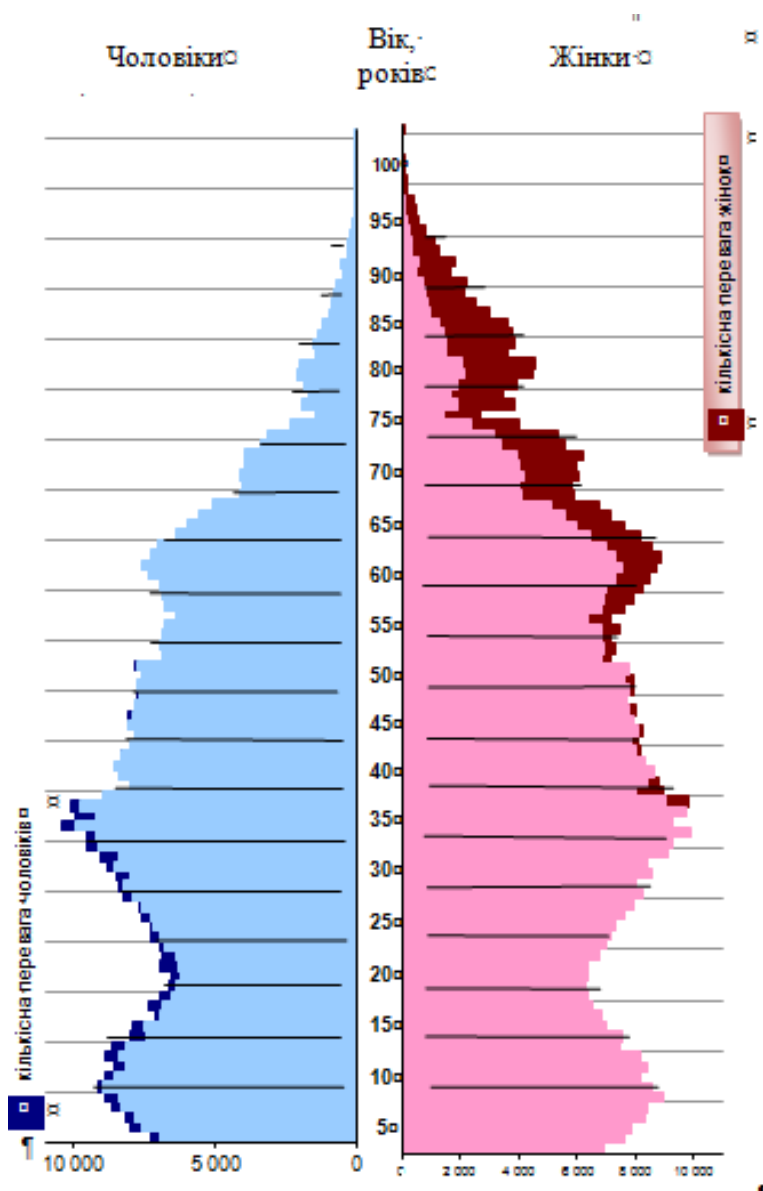
Рис. 2.2. Географічне розташування Рівненської області

Наша Рівненська обл. має площу 20051,0 км², а також за даними Головного управління статистики в області, станом на 01.01.2023 р. чисельність наявного населення становила 1141,8 тис. осіб, в т. ч. міське населення - 541,8 тис. осіб, сільське – 600,0 тис. осіб, що складає 2,7% населення України, в тому числі міського – 1,9%, сільського – 4,7% (табл. 2.4). Таблиця 2.4. Порівняння показників Рівненської обл. із загальноукраїнськими показниками

Показник	Рівненська обл.	Загальноукраїнські показники
Площа, км ²	20051,0	60362,7
Площа у % до загальної площі України	3,32%	100%
Населення, млн. осіб	1,1418	41,7
Населення у % до загального	2,74%	100%

населення України Густота населення, осіб/км² Область 20051,0 3,1% 1141,8 2,7% 56,94 [122].

Як бачимо в 2022 р. скорочення природного приросту сповільнилося. В порівнянні з минулим 2021 р. природний приріст зріс з -3,3 до -2,1 на 1000 осіб, а рівень смертності навпаки зменшився з 13,5 до 11 на 1000 ос., рівень народжуваності зменшився з 10,2 до 8,9 дітей на 1000 ос., показник дитячої смертності зменшився з 9,45 до 7,78 дітей на 1000 народжених живими (Рис. 2.3).

Динаміка (Джерело: Стратегія розвитку Рівненської області на період до 2027 року).

Після Чорнобильської катастрофи радіацією уражено понад 11 тис. кв. кілометрів території області, або 56 відсотків від загальної її площі. Радіаційно

забруднені сільськогосподарські угіддя займають 290 тис. гектарів (31 відсоток від загальної площі сільськогосподарських угідь області); лісові масиви — 654 тис. гектарів (82 відсотка лісів та лісовкритих площ області) [122].

Згідно з експертними висновками про «радіологічний стан населених пунктів 183 населені пункти Рівненського, Вараського та Сарненського районів області залишаються у зонах радіоактивного забруднення. У зв'язку з цим в області постійно проводиться оздоровлення постраждалого населення внаслідок аварії на ЧАЕС шляхом амбулаторного, стаціонарного та санаторно-курортного лікування. Так, протягом 2022 року оздоровлено 187,079 тис. постраждалих осіб дорослого населення та 62,892 тис. постраждалих дітей, з них на санаторно-курортне лікування відправлено 0,3% дорослого населення та 0,2% дітей» [122].

Суттєвий вплив на екологічний стан мають:

- діяльність хімічної та будівельної промисловості;
- робота Рівненської АЕС;
- видобування бурштину;
- забруднення поверхневих вод річок Горинь, Стир, Устя;
- інтенсивне лісокористування;
- накопичення відходів у малих громадах.

Наразі громада рухається за інерцією, «суспільно-економічний стан країни не сприяє розвитку, так як:

1. Триває війна російської федерації проти України;
2. Зростають видатки бюджету, викликані війною;
3. Продовжується інфляція;
4. Державні інвестиції у розвиток інфраструктури (дороги, транспортну інфраструктуру) не забезпечують необхідних обсягів;
5. Інвестиційна привабливість України залишається низькою, рівень залучення інвестицій не зростає;
6. В тіні продовжує залишатися значна частка малого і середнього бізнесу;
7. Доходи населення не зростають;
8. За суттєвої корекції тарифів на енергоносії підвищується вірогідність

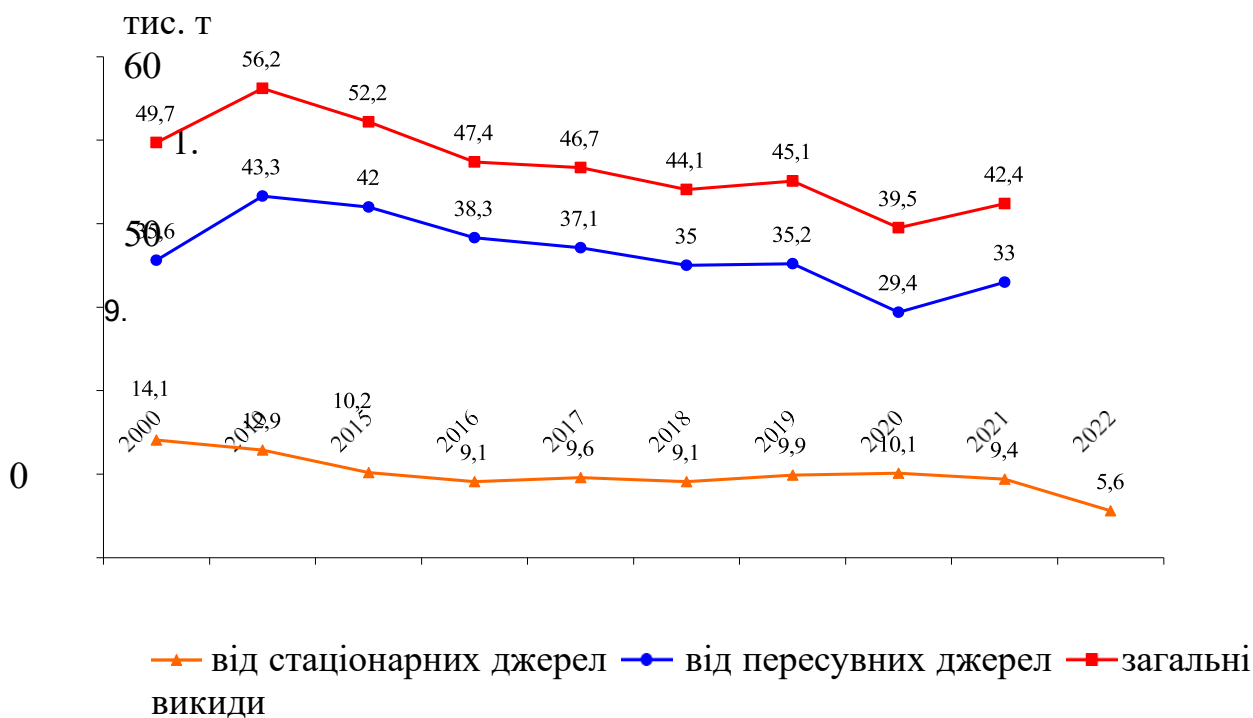
збільшення рівня неплатежів населення, що призводитиме до поглиблення кризи в ЖК» Г[122].

Основними забруднювачами довкілля області є підприємства переробної промисловості (56% обсягу викидів у порівнянні з 2021 роком).

На території нашої області знаходяться 2 об'єкти, які є найбільшими забруднювачами довкілля Рівненщини. Крім того, до основних забруднювачів атмосферного повітря області слід віднести підприємства ПрАТ «Рівнеазот», філію «Волинь-цемент» ПрАТ «Дікергофф цемент Україна», ПрАТ «Вераллія Україна», ПрАТ «Костопільський завод скловиробів», ТзОВ «Свиспан

Лімітед», ТЗОВ «ОДЕК Україна», ТЗОВ «Оператор газотранспортної системи України Рівненське ЛВУМГ», ТЗОВ «Укрмолпродукт», ТЗОВ «Ізотерм-С», ДП «Рівнеторф».

Рисунок 2.4. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних та пересувних джерел

Таблиця 2.1.

Перелік підприємств – найбільших забруднювачів довкілля Рівненської області

№ з/п	Назва екологічно небезпечного об'єкту	Вид економічної діяльності	Відомча належність (форма власності)	Примітка
1	ПрАТ «Рівнеазот»	Виробництво мінеральних добрив	Колективна	Екологічно небезпечний об'єкт загальнодержавного значення
2	Філія «Волиньцемент» ПАТ «Дікергофф цемент Україна»	Виробництво цементу	Колективна	Екологічно небезпечний об'єкт загальнодержавного значення

Джерело: Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Рівненській області у 2022 р. режим доступу: https://www.ecorivne.gov.ua/tmp/dopovid_2022.pdf.

Значний вплив на атмосферне повітря протягом 2022 року був спричинений внаслідок збройної агресії проти України на території Рівненської області, зокрема внаслідок ракетно– бомбового удару по нафтових базах у місті Дубно 26 березня 2022 року та селищі Клевани 28 березня 2022 року сума збитків внаслідок забруднення атмосферного повітря становить: у місті Дубно ТОВ «Гранд Термінал» — 94,0 млн. гривень; у селищі Клевани Рівненського району ТОВ «Гед Вілс» — 6,0 млн. гривень [122].

Внаслідок ракетного удару по електропідстанціях НЕК «Укренерго» 22 жовтня 2022 року виникли пожежі мастила та ізолюючої електропроводки. Сума збитків внаслідок забруднення атмосферного повітря становить: у місті Рівне – 4,6 млн. гривень; у селі Грабів Рівненського району — 1,6 млн. гривень.

Таблиця 2.2.

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності у 2022 році

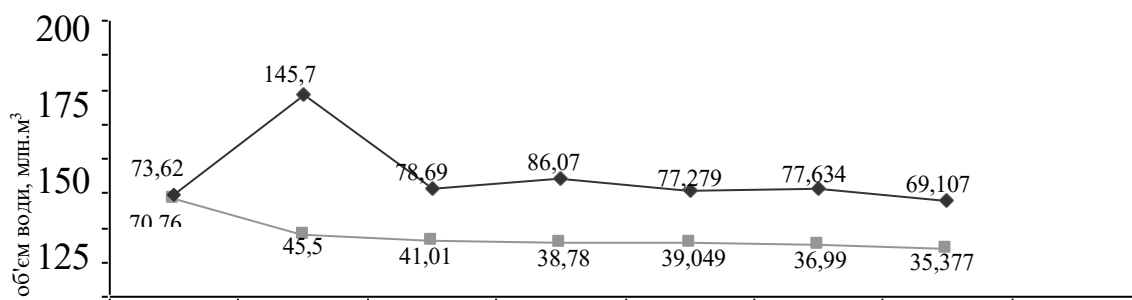
№ з/п	Види економічної діяльності	К-сть підприємств, які мали викиди, од.	Обсяги викидів в області		Викинуто в середньому одним підприємством, т
			т	у % до 2021 р.	
1	Усі види економічної діяльності	186	5584,996	59,6	30,0
	у тому числі:				
1.1	Сільське, лісове та рибне господарство	23	367,846	73,0	16,0
1.2	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	12	252,384	62,4	21,0
1.3	Переробна промисловість	64	4283,665	56,0	66,9
1.4	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	15	272,050	76,5	18,1
1.5	Водопостачання, каналізація, поводження з відходами	6	20,513	532,0	3,4

1.6	Будівництво	3	3,144	61,5	1,0
1.7	Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	5	29,135	65,8	5,8
1.8	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	15	264,513	87,6	17,6
1.9	Тимчасове розміщення й організація харчування	1	0,181	51,0	0,2
1.1 0	Інформація та телекомунікації	1	2,970	80,2	3,0
1.1 1	Фінансова та страхова діяльність	1	5,685	1967,1	5,7
1.1 2	Операції з нерухомим майном	7	6,934	113,2	1,0
1.1 3	Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	1	2,498	68,6	2,5
1.1 4	Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	4	9,656	76,0	2,4
1.1 5	Освіта	11	24,192	69,8	2,2
1.1 6	Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	16	39,476	78,9	2,5
1.1 7	Надання інших видів послуг	1	0,154	99,4	0,2

Джерело: Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Рівненській області у 2022 р. – Рівне, 2023 – 229 с. іл. – [Електронний ресурс] – режим доступу: https://www.ecorivne.gov.ua/tmp/dopovid_2022.pdf.

Слід зазначити, як вказують статистичні дані Стратегії та Звіту Рівненської області, найбільшими, що споживають водні ресурси у Рівненській області є промисловість, а, отже, за даними статистики, в енергетичній галузі споживається близько 82 %. спожитої води означеної галузі. Щодо сільського господарства, то основним, хто споживає являється ставкове рибне господарство. Але частка сільськогосподарського водопостачання є порівняно невеликою і незначною.

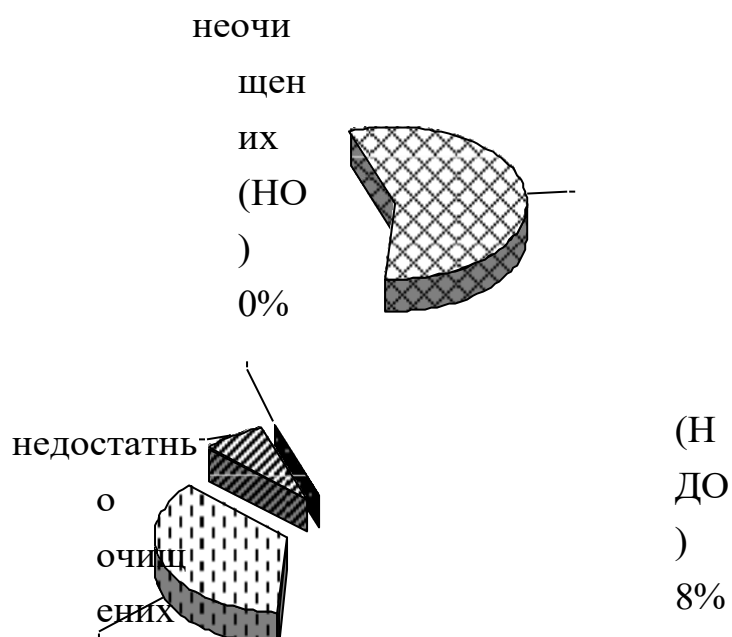
Рисунок 2.5. Забір води з поверхневих і підземних джерел Рівненської області за 2000-2022 роки, млн. м³

Джерело: Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Рівненській обл. режим доступу: https://www.ecorivne.gov.ua/tmp/dopovid_2022.pdf.

Рисунок 2.6. Розподіл скиду зворотних вод в поверхневі водні об'єкти Рівненської області в 2022 році, %

нормативно чистих без очистки (НЧБО)	норматив но очищ ених (О)	▣ нормативно очищених (О)
35%	57%	▣ нормативно чистих без очистки (НЧБО)
		▣ недостатньо очищених (НДО)
		■ неочищених (НО)

Джерело: Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Рівненській області у 2022 р. Рівне, 2023 229 с. іл.
https://www.ecorivne.gov.ua/tmp/dopovid_2022.pdf.

Внаслідок «тривалої експлуатації систем водопостачання і каналізації стан більшості водопровідно-каналізаційних мереж та споруд незадовільний. Найбільшого антропогенного впливу зазнають:

- річка Стир, в яку здійснюються скиди стічних вод з очисних споруд м.Вараш та смт Зарічне, РОК «Біле озеро» ДП НАЕК «Енергоатом» та промислово-зливових вод ВП

«Рівненська АЕС»;

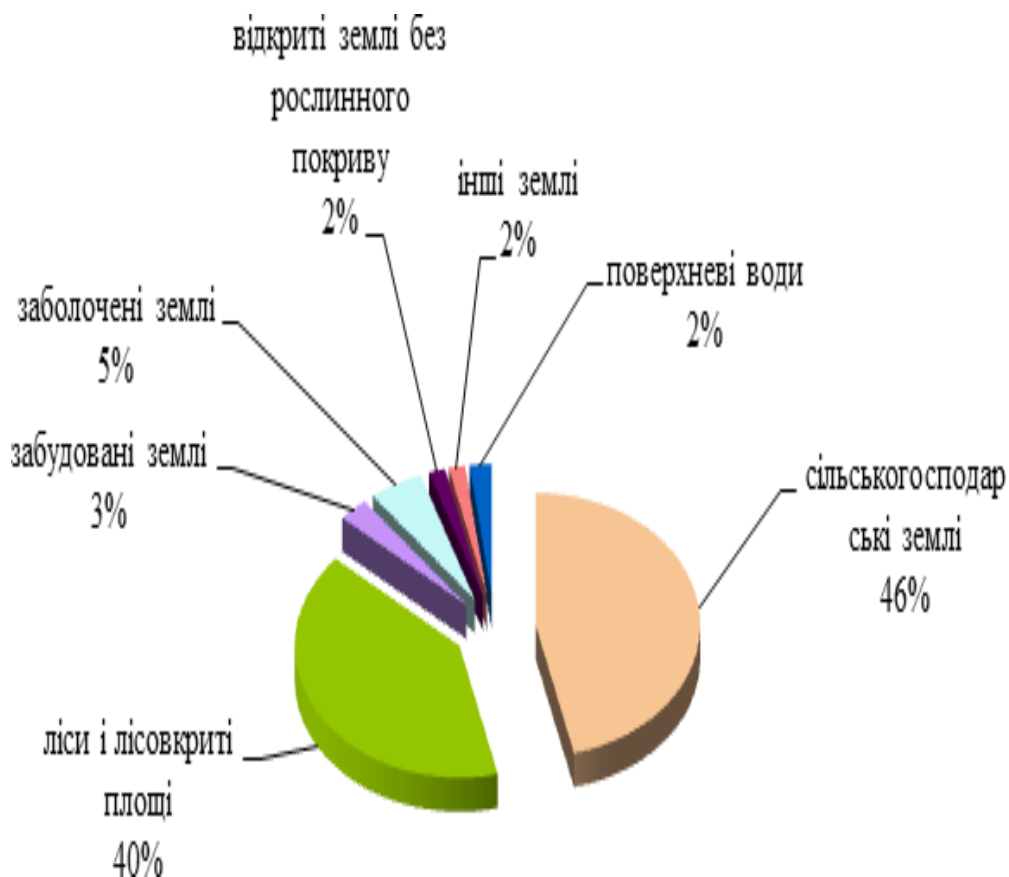
- річка Іква (скиди стічних вод з комунальних очисних споруд м.Дубно та смт Млинів);
- річка Горинь (скиди стічних вод з комунальних очисних споруд м.Острог, смт Гоща та Оржів, м.Дубровиця, підприємств ТЗОВ «ОДЕК Україна», Городищенської виправної колонії, ПАТ «Рівнеазот» та дренажні води з території його відвалів фосфогіпсів);
- річка Замчисько (скиди стічних вод з комунальних очисних споруд

м.Костопіль та підприємств ЗАТ «Костопільський завод скловиробів», ТЗОВ «Хмизи сервіс» (Костопільський молокозавод) та ТЗОВ «Свиспан Лімітед»);

- річка Устя (скиди стічних вод з комунальних очисних споруд смт Квасилів, с.Зоря, м.Рівне і зливові води м.Рівне);
- річка Случ (скиди стічних вод з комунальних очисних споруд міст Березне та Сарни, КП «Обласна психіатрична лікарня» с.Орлівка Сарненського району та підприємств ТЗОВ
- «Папірінвест» с. Моквин Костопільського району, ТОВ «Свиспан Лімітед», ДП «Зірненський спиртовий завод», ТОВ «Завод металевих виробів» м.Сарни)) [122].

За даними головного управління Держгеокадастру в області загальна площа її земель становить 2005,1 тис. га, з них 46,2% займають сільськогосподарські угіддя, 40,2% – ліси та інші лісовкриті площі, 3,0% – забудовані землі, 5,3% – відкриті заболочені землі, 1,6% – відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі, зайняті зсувами, щебенем, галькою, голими скелями), 1,5% – інші землі, 2,2% – території, покриті поверхневими водами. Структура земельного фонду області наведена на рис. 2.6.)

Рисунок 2.6. Структура земельного фонду Рівненської області

Джерело: Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Рівненській області у 2022 р. Рівне, 2023 – 229 с. іл. [Електронний ресурс] – режим доступу: https://www.ecorivne.gov.ua/tmp/dopovid_2022.pdf.

Сільськогосподарськими підприємствами особливо останніми роками порушуються землеробські технології – не дотримуються сівозміни, вносяться низькі норми органічних і мінеральних добрив, не виконується вапнування кислих ґрунтів. Все це призводить до недобору врожаю і зниження родючості ґрунтів, погіршення екологічної ситуації в цілому.

Реакція ґрунтового розчину «відіграє важливу роль у розвитку рослин і ґрунтових мікроорганізмів, впливає на швидкість і напрямок перебігу в ньому хімічних і біохімічних процесів. Засвоєння рослинами елементів живлення, інтенсивність мікробіологічної життєдіяльності, мінералізація органічної речовини, розкладення ґрунтових мінералів і розчинення різноманітних важкорозчинних сполук, коагуляція і пептизація колоїдів та інші фізико-хімічні процеси великою мірою визначають реакцію ґрунту» [122].

Органами місцевого самоврядування та виконавчої влади здійснюються

заходи із запровадження роздільного збирання ТПВ за видами окремих компонентів.

Таблиця 2.3. Підприємства, основні утворювачі відходів Рівненської області

<i>№ з/п</i>	<i>Назва підприємства</i>	<i>Найменування відходу</i>	<i>Клас небезпек</i>	<i>Наявність відходів на початок року, т</i>	<i>Фактично утворилось відходів на підприємстві за 2022 р., т</i>	<i>Наявність відходів на кінець року, т</i>
1	ПрАТ «РІВН Е-АЗОТ»	Лампи люмінесцентні та відходи, які містять ртуть, інші зіпсовані або відпрацьовані	I	0	1,35	0
		Батареї свинцеві зіпсовані або відпрацьовані	I	1,74	4,15	0
		Залишки кубові від розгонки моноетаноламіну під час виробництва аміаку	II	0	2,0	0
2	ВП «Рівненська АЕС» ДП НАЕК «Енерго-атом»	Лампи люмінесцентні та відходи, які містять ртуть, інші зіпсовані або відпрацьовані	I	0	3,74	0
		Батареї свинцеві зіпсовані або відпрацьовані	I	0	18,681	0
		Масла та мастила моторні трансмісійні інші зіпсовані або відпрацьовані	II	7,618	2,727	2,7
		Відходи від технологічних процесів виробництва і розподілу енергії електричної, газу, пари та гарячої води, не позначені ін. способом	II	75,115	78,742	37,96
		Речовини та матеріали інші, які застосовуються в енергетиці	III	0	0,100	0

		Шлами, що утворюються від освітлення води	IV	0	9608,002	0
3	ПрАТ «Дубно-молоко»	Лампи люмінесцентні та відходи, які містять ртуть, інші зіпсовані або відпрацьовані	I	0,01	0,03	0,01
4	ТзОВ «Завод металевих виробів»	Лампи люмінесцентні та відходи, які містять ртуть, інші зіпсовані або відпрацьовані	I	0	0,606	0
		Розчини травильні кислі, відпрацьовані у процесі оброблення металів та нанесення покриття на метали	III	0	56,200	0
5	ТзОВ «Клесівський кар'єр нерудних копалин «ТЕХНО-БУД»	Батареї свинцеві зіпсовані або відпрацьовані	I	0	0,590	0
		Лампи люмінесцентні та відходи, які містять ртуть, інші зіпсовані або відпрацьовані	I	0	0,041	0
		Масла та мастила моторні трансмісійні інші зіпсовані або відпрацьовані	II	0	5,557	0
6	ТзОВ «Вирісський кар'єр»	Лампи люмінесцентні та відходи, які містять ртуть, інші зіпсовані або відпрацьовані	I	0,026	0,036	0
		Масла та мастила моторні трансмісійні інші зіпсовані або відпрацьовані	II	4,843	4,845	0
		Відходи (породи гірські, земля), що утворюються під час проведення розривних робіт від добування каменю для будівництва	IV	1829214	137300,300	137300,300
	ТзОВ	Шпон-розривина	IV	474,889	127215,912	633,662

7	«ОДЕК Україна»	Відструги та вирізки	IV	0	6325,23	0
8	ТзОВ «Свис- пан Ліміте д»	Лампи люмінесцентні та відходи, які містять ртуть, інші зіпсовані або відпрацьовані	I	0,031	0,0668	0
		Батареї свинцеві зіпсовані або відпрацьовані	I	0,138	0,480	0
		Масла та мастила моторні трансмісійні ін. зіпсовані або відпрацьовані	II	7,639	6,041	0

Джерело: Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Рівненській області у 2022 р. Рівне, 2023 229 с. іл. [Електронний ресурс] – режим доступу: https://www.ecorivne.gov.ua/tmp/dopovid_2022.pdf.

ВрСлід зазначити, що під час незатвердження Стратегії розвитку Рівненської області на період до 2027 р. економічний потенціал та структура її економіки особливо не змінюються; так як обсяги «реалізації промислової продукції дуже повільно зростатимуть; підприємства поступово продовжуватимуть нарощувати випуск нових видів продукції, які відповідатимуть стандартам Європейського Союзу, а також працюватимуть над розширенням ринків збуту в Європі та інших частинах світу; зростання капітальних інвестицій відбуватиметься вкрай повільними темпами, кардинально не впливаючи на зміну ситуації в економіці області, необхідна експертна оцінка ймовірного негативного впливу від впровадження Стратегії на складові навколишнього середовища відповідно до переліку факторів, прийнятих з точки зору доцільності застосування саме до Стратегії розвитку Рівненської області на період до 2027 року» [122].

Експертні висновки СЕО з впливу затвердження «Стратегії на існуючі тенденції щодо скорочення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря; збереження наявного рівня чи зменшення забруднення поверхневих, підземних вод та джерел водопостачання області; збільшення розробок схем землеустрою та ТЕО використання і охорони земель та впровадження таких заходів з охорони земель та відновлення родючості ґрунтів як розробка проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозмін та впорядкування угідь, створення захисних лісових насаджень, полезахисних лісових

смуг, будівництво земляних валів (валів-рівчаків, валів-терас, валів-доріг), водоскидних споруд, лотків, перепадів, загат тощо, створення протиерозійних ставків— мулонакопичувачів, берегоукріплення для захисту сільгоспугідь; цілей і завдань, що передбачають зменшення утворення ТПВ, удосконалення управління безпечним поведженням з відходами; техногенної та екологічної безпеки, в т.ч. ситуацій на об'єктах, що становлять підвищену екологічну небезпеку, що буде сприяти поліпшенню стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я представлена» [122].

Таблиця 2.4. Ймовірні наслідки впливу на довкілля і здоров'я населення Стратегії розвитку Рівненської області на період до 2027 р.

№ з/п	Вплив	Рівень та спрямованість впливу
1. Повітря. Чи може реалізація Стратегії спричинити		
1.	Збільшення кількості викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел?	+
2.	Збільшення кількості викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел?	+
3.	Погіршення якості атмосферного повітря?	+
4.	Появу джерел неприємних запахів?	+
5.	Зміни повітряних потоків, вологості, температури або ж будь-які локальні чи регіональні зміни клімату?	—
2. Водні ресурси. Чи може реалізація Стратегії спричинити		
6.	Збільшення обсягів скидів у поверхневі води або ж погіршення якості поверхневих вод	+
7.	Зміни напрямів і швидкості течії поверхневих вод або зміни обсягів води будь-якого поверхневого водного об'єкту?	—
8.	Збільшення скидання шахтних і кар'єрних вод у водні об'єкти?	+
9.	Збільшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очистки стічних вод?	+
10.	Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону?	+
11.	Зменшення обсягів підземних вод (шляхом відбору чи скидів або ж шляхом порушення водоносних горизонтів)?	—
12.	Забруднення підземних водоносних горизонтів?	—
13.	Зменшення кількості вод, що використовуються для водопостачання населення?	—

14.	Появу для людей і матеріальних об'єктів загроз пов'язаних з водою, наприклад, паводків або підтоплення?	—
3. Земельні ресурси. Чи може реалізація Стратегії спричинити		
15.	Погіршення структури земельного фонду, чинної або планованої практики використання земель?	—
16.	Конфлікти з прийнятими екологічними планами або цілями громади, яка мешкає на території впровадження ініціативи?	— =
17.	Конфлікт з прийнятим генеральним планом територіального розвитку?	— =
4. Відходи. Чи може реалізація Стратегії спричинити		
18.	Збільшення кількості утворюваних твердих побутових відходів?	+
19.	Збільшення кількості утворюваних чи накопичених промислових відходів IV класу небезпеки?	+
20.	Збільшення кількості відходів I-III класу небезпеки?	+
21.	Спорудження еколого-небезпечних об'єктів поводження з відходами?	—
22.	Утворення або накопичення радіоактивних відходів?	—
23.	Підвищення рівня використання будь-якого виду природних ресурсів?	+
5. Природні ресурси. Чи може реалізація Стратегії спричинити		
24.	Суттєве вилучення будь-якого невідновного ресурсу?	+
6. Населення. Чи може реалізація Стратегії спричинити		
25.	Зміни в розміщенні, розповсюдженні, щільності або рівні відтворення населення на будь-якій території?	—
26.	Створення можливостей для зменшення чисельності населення порівняно з чисельністю населення, яке зараз проживає на території планованої стратегічної ініціативи?	—
27.	Зменшення забезпечення населення житлом або виникнення нових потреб у житлі?	—
7. Здоров'я населення. Чи може реалізація Стратегії спричинити		
28.	Появу будь-яких реальних або потенційних загроз для здоров'я людей (за винятком ментальних)?	—
29.	Потрапляння людей під вплив потенційних загроз для здоров'я?	—
8. Рекреація та ПЗФ. Чи може реалізація Стратегії спричинити		
30.	Будь-який вплив на кількість або якість існуючих рекреаційних можливостей?	—
31.	Негативний вплив на об'єкти природно-заповідного фонду (зменшення площ, початок небезпечної діяльності у безпосередній близькості або на їх території тощо)?	—
9. Культура. Чи може реалізація Стратегії спричинити		
32.	Зміни або руйнування місць археологічних знахідок?	—
33.	Фізичний або естетичний вплив на історичні споруди чи об'єкти?	—

34.	Фізичні зміни, які могли б вплинути на унікальні етнічні культурні цінності?	—
10. Екологічне управління і моніторинг. Чи може реалізація Стратегії спричинити		
35.	Послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки?	—
36.	Погіршення екологічного моніторингу?	—
37.	Усунення наявних механізмів впливу органів місцевого самоврядування на процеси техногенного навантаження?	—
38.	Стимулювання розвитку екологічно небезпечних галузей виробництва?	—

Відтак, з огляду на вищезначене, слід вказати, що потреба в ефективній реалізації державної екологічної політики у Рівненській області є нагальною, а її механізми — критично важливими для забезпечення сталого розвитку.

2.2. Організаційно-інституційний та нормативно-правовий механізми реалізації екологічної політики

Розглянемо в даному підрозділі розділу II організаційно-інституційний та нормативно-правовий механізми реалізації екологічної політики в Рівненській області. Отже, реалізація державної екологічної політики в Рівненській області забезпечують такі ключові інституції:

- 1. Рівненська обласна державна адміністрація** — координує виконання державних програм, формує регіональні плани природоохоронних заходів.
- 2. Державна екологічна інспекція Поліського округу** — здійснює контроль за дотриманням природоохоронного законодавства, проводить перевірки суб'єктів господарювання.
- 3. Обласне управління лісового та мисливського господарства** — відповідає за охорону та відновлення лісів.
- 4. Органи місцевого самоврядування** — реалізують екологічні заходи на території громад, забезпечують благоустрій, управління відходами, моніторинг стану довкілля.
- 5. Громадські екологічні організації** — здійснюють громадський контроль, проводять інформаційні кампанії, беруть участь у розробці програм.

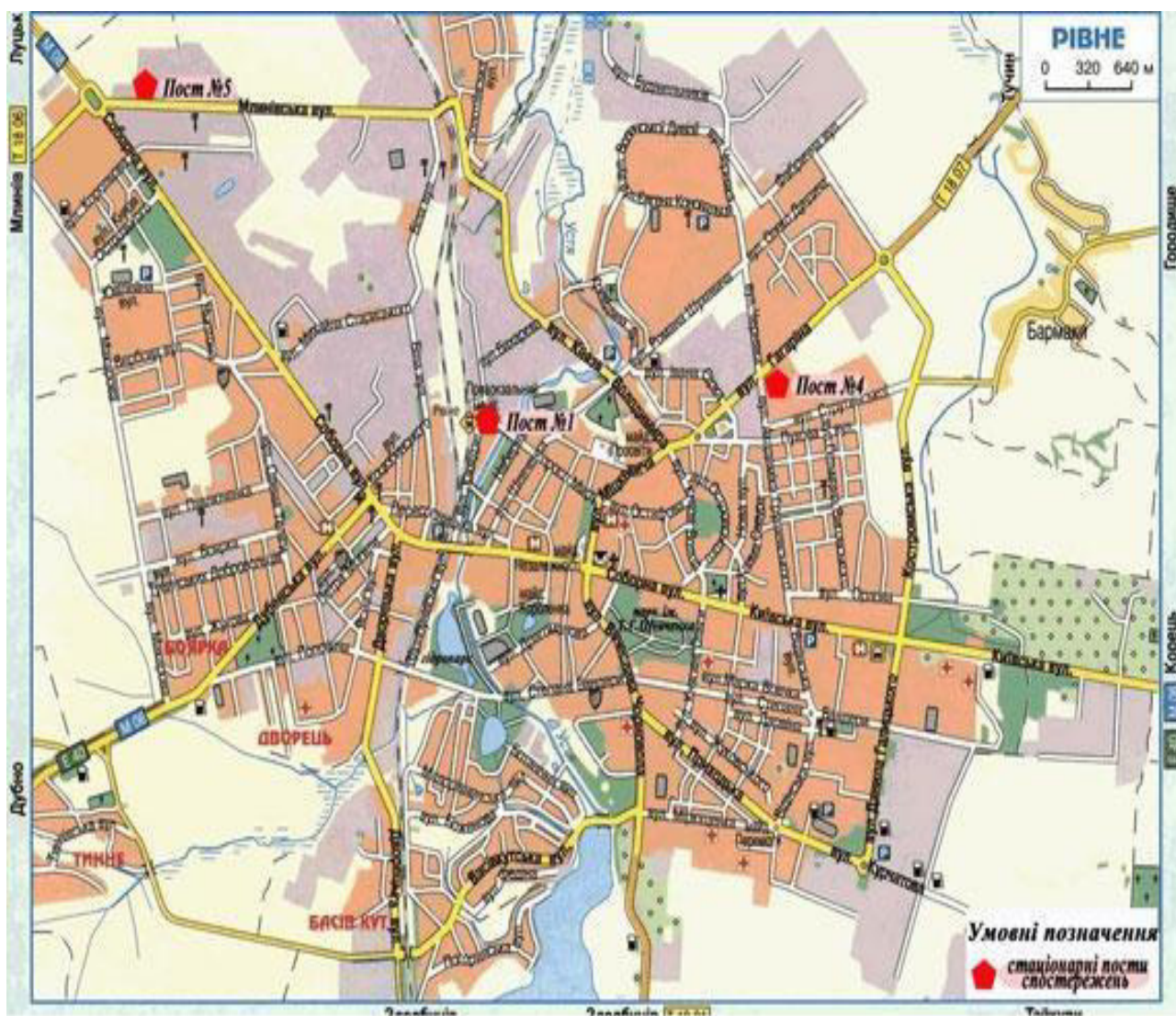
Рівненська обласна державна адміністрація (РОДА) реалізує регіональну екологічну політику, спрямовану на збереження природного середовища, раціональне використання ресурсів та підвищення екологічної безпеки населення області. Основні напрями роботи РОДА базуються на державній екологічній стратегії, регіональних програмах та співпраці з органами місцевого самоврядування, науковими установами й громадськими організаціями.

По-перше, важливим елементом екологічної політики є моніторинг стану довкілля. РОДА координує роботу структурних підрозділів, що здійснюють спостереження за якістю атмосферного повітря, водних ресурсів, ґрунтів та рівнем радіаційного забруднення, характерного для окремих територій області. На основі цих даних формується аналітична інформація та ухвалюються управлінські рішення.

Наведемо приклади інформаційно-аналітичного огляду стосовно забруднення атмосферного повітря, стану поверхневих вод та радіаційної обстановки в Рівненській області за 4 квартал 2024 року.

Як показують статистичні дані та спостереження, щодо вмісту забруднюючих різноманітних речовин у атмосферному повітрі - в м. Рівне вони реалізуються на 3 стаціонарних постах спостережень Рівненським обласним центром з гідрометеорології. Стаціонарні пости спостережень, як-от:

- Пост № 1 – адреса якого : м. Рівне, вул. Небесної Сотні, площа залізничного вокзалу;
- Пост № 2 - адреса якого : м. Рівне, вул. Грушевського, 1;
- Пост № 3 - адреса якого : м. Рівне, вул. Млинівська, 28 (Рис 2.5).

Щодо оцінювання стану атмосферного повітря, то він аналізується за такими чинниками, як-от: середньомісячний та максимально-разовий концентраціями, що значно перевищують гранично – допустимих концентрацій (далі – ГДК) за 11 пріоритетними забруднюючими речовинами, які вносять найбільший вклад в забруднення атмосферного повітря міста Рівне. Гранично - допустимі концентрації забруднювальних речовин в атмосферному повітрі наведено у табл. 1.1. Таблиця 1.1. Гранично - допустимі концентрації (ГДК) забруднювальних речовин в атмосферному повітрі *

Забруднювальна речовина Середньодобова ГДК, мг/м³

Таблиця 2.6.. Гранично - допустимі концентрації (ГДК) забруднювальних речовин в атмосферному повітрі *

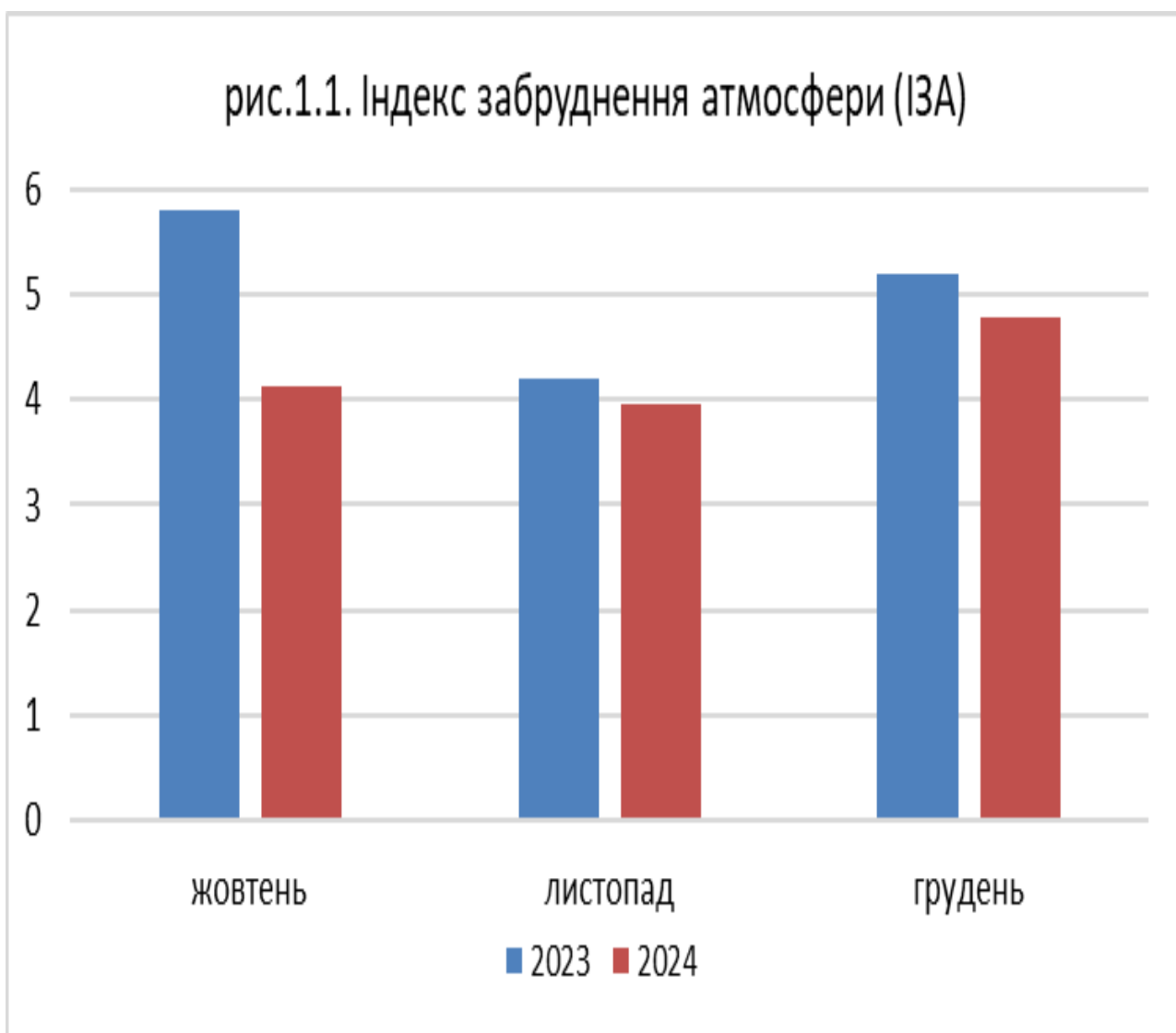
Забруднювальна речовина	Середньодобова ГДК, мг/м ³	Максимально разова ГДК, мг/м ³
пил	0,15	0,5
діоксид сірки	0,05	0,5

оксид вуглецю	3	5
діоксид азоту	0,04	0,2
оксид азоту	0,06	0,4
сірководень	Не регламентується	0,008
фенол	0,003	0,01
фтористий водень	0,005	0,02
хлористий водень	0,2	0,2
аміак	0,04	0,2
формальдегід	0,003	0,035

По-друге, значну увагу приділено охороні та відтворенню природних ресурсів, зокрема водно-болотних угідь, лісових масивів і заповідних зон (таких як національний парк «Дермансько-Острозький» чи Рівненський природний заповідник). РОДА підтримує програми лісовідновлення, боротьби з незаконними рубками, протипожежного захисту лісів та забезпечує взаємодію з Держлісагентством та екологічною інспекцією.

По-третє, одним із ключових напрямів є управління відходами. Адміністрація працює над модернізацією системи поводження з твердими побутовими відходами, впровадженням сортування сміття, будівництвом сучасних полігонів та рекультивацією старих. Особлива увага приділяється ліквідації стихійних сміттєзвалищ та екологічному інформуванню населення.

А отже, слід вказати, що важливою складовою екологічної політики Рівненщини являється екологічна безпека та реагування органів державної влади та місцевого самоврядування на надзвичайні екологічні ситуації.

Індекс забруднення атмосфери

Слід зазначити, що Рівненська обласна державна адміністрація (РОДА) координує усі наявні заходи, які б запобігали б аварій, а також здійснює контроль за станом потенційно небезпечних об'єктів, та здійснює значну просвітницьку діяльність щодо радіаційної безпеки, що є актуальним і визначальним для окремих районів Рівненської області, що зазнали впливу Чорнобильської аварії.

Окрему увагу адміністрація та органи МС приділяють кліматичній політиці та енергоефективності. Реалізуються програми модернізації теплопостачання, впровадження альтернативних джерел енергії, підвищення енергоефективності бюджетних установ. Такі заходи зменшують антропогенний вплив на довкілля та сприяють економії ресурсів.

Загалом діяльність Рівненської обласної державної адміністрації у сфері екологічної політики спрямована на збалансований розвиток регіону,

формування екологічної культури населення та створення безпечних і комфортних умов життя. Системність заходів, міжвідомча взаємодія та орієнтація на сталий розвиток є ключовими принципами реалізації такої політики.

Організаційний механізм у Рівненській області в цілому працює стабільно, однак має проблеми: недостатня координація між громадами, обмежене фінансування та низька ефективність взаємодії між владою і громадськістю.

Опишемо організаційно-правовий механізм реалізації екологічної політики Рівненської області.

Проведення екологічної експертизи та ОВНС «регулювалося законами України «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991), «Про екологічну експертизу» (1995), «Про ратифікацію Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті» (1999) та Державними будівельними нормами України ДБН А.2.2-1-2003 «Склад і зміст матеріалів оцінки впливів на навколишнє середовище (ОВНС) при проектуванні і будівництві підприємств, будинків і споруд» (2004). Державна екологічна експертиза та ОВНС були спрямовані переважно на оцінку впливу на довкілля конкретних проектів. Правда, Закон України «Про екологічну експертизу» (від 09 лютого 1995 р. №45/95-ВР) відносив до об'єктів екологічної експертизи державні інвестиційні програми, проекти схем розвитку і розміщення продуктивних сил, розвитку окремих галузей народного господарства, проекти генеральних планів населених пунктів, схем районного планування тощо. Однак процедура такої експертизи не була чітко визначена. Закон України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 р.» №2697-VIII від 28.02.2019 р. визначив засади нової екологічної політики України як частини реформ, що впроваджуються в процесі асоціації з ЄС. В цьому законі СЕО згадується в основних принципах національної екологічної політики, інструментах реалізації національної екологічної політики та показниках ефективності Стратегії. У 2012 р. Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України (від 17.12.2012 р. №659) затверджено «Базовий план адаптації

екологічного законодавства України до законодавства Європейського Союзу (Базовий план апроксимації)». Зокрема, відповідно до цього плану потрібно привести нормативно-правову базу України у відповідність до вимог «Директиви 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів та програм на навколишнє середовище»» [122].

З огляду на вище сказане, реалізація екологічної політики в регіоні базується на загальнодержавних нормативних актах, таких як:

- Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища»;
- Закон «Про відходи»;
- Закон «Про охорону атмосферного повітря»;
- Закон «Про стратегічну екологічну оцінку»;
- Водний та Лісовий кодекси;
- Національна стратегія екологічної політики до 2030 року.

На регіональному рівні діють:

- Програма охорони навколишнього природного середовища Рівненської області;
- локальні програми громад (поводження з відходами, екологічний моніторинг, озеленення).

Наведемо приклади «Екологічні програми громад Рівненської області»:

1. Транскордонний екологічний проєкт (Interreg NEXT)

1. Клесівська громада (Рівненська область) разом із польською гміною Папротня реалізовує проєкт “Транскордонні екологічні рішення”. [Рада Власників](#)
2. В рамках проєкту будуть повністю оновлені очисні споруди, каналізація, а також впровадження автоматизованого обліку спожитої води у Клесівській ОТГ. [Рада Власників](#)
3. Проєкт фінансується грантом — 1,3 млн євро, більша частина коштів — з європейської сторони. [Рада Власників](#)
4. Також громада вивчатиме європейський досвід управління водними ресурсами. [Рада Власників](#)

5. **Програми Рівненської міської громади**

На сайті Рівненської міської ради є кілька муніципальних програм,

які мають екологічний або “зелений” компонент: [Економіка Рівненської ради](#)

6. **“ГрінДім Рівне” (2024–2026)** — програма, ймовірно, спрямована на енергозбереження та екологічні ініціативи у житловому фонді. [Економіка Рівненської ради](#)
7. **Програма енергозбереження “Тепле місто” (2022–2025)** — також має чітко екологічний напрямок, адже знижує енергоспоживання та впроваджує енергоефективні рішення. [Економіка Рівненської ради](#)
8. **Обласна програма охорони навколишнього природного середовища** — актуальна на 2022–2026 роки. ecorivne.gov.ua
9. **Програма державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря на 2022–2026 роки у Рівненській зоні.** ecorivne.gov.ua
10. **Регіональний план управління відходами**, який визначає, як розвивати системи збирання, переробки, утилізації відходів у регіоні. ecorivne.gov.ua
11. **Єдина екологічна платформа “ЕкоСистема” для Рівненської області**
12. Рівненська ОДА має документ “Єдина екологічна платформа «ЕкоСистема»”, який окреслює стратегічні екологічні цілі регіону, а також механізми залучення громад до екологічних ініціатив. [Рада Власників](#)
13. Платформа охоплює питання екологічного планування, оцінки впливу на довкілля (ОВД), просвітницькі екологічні заходи. [Рада Власників](#)
14. **Ініціативи громадських організацій, які співпрацюють з громадами**
15. Екологічна NGO **Ecoclub Rivne** реалізує проєкти, пов’язані з відновлюваною енергетикою (наприклад, сонячні електростанції) для громад. [Екоклуб](#)

16. Такі проєкти можуть бути реалізовані саме на територіях громад (наприклад, для комунальних установ, лікарень тощо). [Екоклуб](#)

Значення даних громад надзвичайне:

- **По переше: Фінансування та залучення донорів:** Транскордонні проєкти (наприклад, Interreg) дозволяють громадам Рівненщини залучати значні кошти з ЄС для екологічних інфраструктурних задач — очищення води, модернізації каналізації.
- **По друге: Розвиток відновлюваної енергії:** Програми “ГрінДім” та “Тепле місто” стимулюють енергозбереження у громадах, що зменшує вплив на довкілля та знижує витрати мешканців.
- **По третє: Сталий розвиток:** Обласні програми моніторингу повітря, управління відходами та охорони заповідників створюють основу для сталого та “зеленого” розвитку на рівні громад.
- **По четверте: Залучення місцевих жителів:** Платформа “ЕкоСистема” сприяє активній участі громадян у екологічному плануванні — це важливо, щоб екологічна політика не була “згори”, а враховувала потреби мешканців.
- **По п’яте: Громадські організації як партнери:** Ecoclub Rivne є прикладом, як громадські організації можуть запускати еко-проєкти всередині громад, залучаючи інвестиції та технології.

Слід зауважити, що основною проблемою правового механізму є недостатній контроль за виконанням регіональних програм та низький рівень їх фінансування.

2.3. Економічний механізм забезпечення екологічної політики

Розглянемо в даному підрозділі 2 розділу економічний механізм екологічної політики Рівненщини. Економічний механізм у Рівненській області в себе включає:

- екологічний податок;
- платежі за використання природних ресурсів;

- фінансування природоохоронних заходів з обласного та місцевих бюджетів;
- екологічні інвестиційні програми;
- залучення міжнародної технічної допомоги.

Найбільш вагомими джерелами фінансування є кошти екологічного фонду області. Водночас фінансування багатьох проєктів залишається недостатнім, а механізми стимулювання підприємств до екологізації виробництва використовуються неповною мірою.

Економічний механізм Рівненської області включає систему інструментів, важелів, інституцій та організаційних рішень, які забезпечують формування, розподіл і використання фінансових ресурсів регіону, а також стимулюють соціально-економічний розвиток територіальних громад і господарського комплексу області. Він охоплює діяльність органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємницького сектору, фінансових установ та інвестиційних структур, як-от:

1. Фінансово-бюджетні інструменти

Основою економічного механізму є **бюджет області**, який формується з податкових і неподаткових надходжень, трансфертів з державного бюджету та власних доходів громад. Ключові напрямки фінансової політики:

- фінансування соціальної сфери (освіта, медицина, соціальний захист);
- підтримка інфраструктурних проєктів (дороги, транспорт, комунальне господарство);
- інвестиції в енергозбереження, екологічні програми та розвиток територій;
- субвенції громадам на реалізацію програм місцевого значення.

Фінансовий механізм посилений програмно-цільовим методом бюджетування, який дозволяє ефективніше розподіляти кошти між пріоритетними секторами.

2. Інвестиційно-інноваційний механізм

Рівненська область формує сприятливі умови для залучення інвестицій:

- створення **індустріальних парків** (наприклад, «Рівне»), де діють податкові стимули, готова інфраструктура та спрощені адміністративні процедури;
- робота із залученням міжнародних донорських програм (USAID, GIZ, Interreg NEXT, NEFCO);
- розвиток малого та середнього бізнесу через програми мікрогрантів, пільгові кредити, бізнес-інкубатори;
- інноваційні ініціативи у сфері відновлюваної енергетики, переробної промисловості та IT.

3. Механізм регіонального розвитку громад

Децентралізація суттєво змінила економічний механізм області.

Громади отримали:

- більше фінансової автономії (70% ПДФО залишаються у громадах);
- право розпоряджатися землями, комунальним майном і планувати розвиток території;
- доступ до Державного фонду регіонального розвитку (ДФРР), субвенцій на розвиток інфраструктури;
- можливість реалізовувати довгострокові стратегії сталого розвитку.

Це забезпечує більш рівномірний розподіл ресурсів та зменшує залежність від обласного центру.

4. Механізм розвитку ключових галузей економіки

Рівненщина має диверсифіковану структуру економіки, де регіональна влада застосовує галузеві стимули:

Промисловість

- підтримка деревообробної та меблевої промисловості;
- сприяння розвитку хімічного виробництва (наприклад, підприємства «Рівнеазот»);
- модернізація виробництв через енергоефективні програми.

Агропромисловий сектор

- програми підтримки фермерства та переробки сільськогосподарської продукції;

- гранти на розвиток садівництва, органічного землеробства, тваринництва.

Транспорт і логістика

- інвестиції в дорожню інфраструктуру, відновлення автодоріг державного та місцевого значення;
- розвиток логістичних вузлів на кордоні з Волинською, Львівською, Житомирською областями.

Екологічна економіка

- програми управління відходами, модернізація очисних споруд;
- розвиток альтернативної енергетики;
- підтримка екологічних проєктів громад.

5. Регуляторно-адміністративний механізм

ОДА та громади забезпечують:

- адміністративні послуги для бізнесу;
- регуляторну політику, спрямовану на зменшення бюрократії;
- прозорість закупівель через Prozorro;
- цифровізацію процесів (електронні сервіси, відкриті дані).

Це робить регіон більш конкурентним для інвесторів і підприємців.

6. Соціально-економічна орієнтація механізму

Економічний механізм Рівненщини спрямований на:

- підвищення якості життя населення;
- створення нових робочих місць;
- енергетичну незалежність громад;
- збалансований територіальний розвиток;
- екологічну безпеку та адаптацію до змін клімату;
- післявоєнну відбудову інфраструктури.

Відтак, економічний механізм Рівненської області — багатокомпонентна система, яка поєднує бюджетні, інвестиційні, регуляторні та інноваційні інструменти. Її ефективність визначається співпрацею між обласною владою, громадами, бізнесом і міжнародними партнерами. Саме комплексний підхід забезпечує стабільний розвиток

регіону, модернізацію економіки та підвищення конкурентоспроможності області.

Таблиця 2.7. Економічний механізм Рівненської області

Компонент економічного механізму	Зміст / Інструменти	Приклади реалізації в Рівненській області
1. Фінансово-бюджетний механізм	Бюджет області, субвенції, цільові програми, програми розвитку	Фінансування інфраструктури, бюджет розвитку громад, освітні та медичні субвенції
2. Інвестиційний механізм	Залучення інвесторів, індустриальні парки, міжнародні проєкти	Індустріальний парк «Рівне», гранти NEFCO, GIZ, USAID, Interreg NEXT
3. Інноваційно-технологічний механізм	Підтримка інновацій, енергоефективність, модернізація підприємств	Модернізація промисловості, впровадження ВДЕ, енергозбереження у громадах
4. Механізм розвитку громад	Фінансова автономія громад, планування територій, децентралізація	70% ПДФО у громадах, стратегії розвитку ОТГ, інфраструктурні субвенції
5. Галузевий механізм	Підтримка ключових секторів економіки	Розвиток АПК, деревообробки, логістики, промисловості («Рівнеазот»)
6. Екологічно-економічний механізм	Управління відходами, екологічні програми, відновлювана енергія	Регіональний план управління відходами, модернізація очисних споруд
7. Регуляторно-адміністративний механізм	Регуляторна політика, цифровізація, підтримка бізнесу	Центри надання адмінпослуг, Prozorro, електронні сервіси
8. Соціально-економічний механізм	Створення робочих місць, соціальні програми, підтримка населення	Програми зайнятості, підтримка переселенців, розвиток медичної інфраструктури

Отже, з огляду на вище означене, можна констатувати, що ефективність реалізації екологічної політики залежить від:

- роботи системи моніторингу якості повітря та води;

- доступності екологічної інформації для населення;
- регулярності публікацій екологічних звітів;
- роботи лабораторій та мобільних пунктів контролю;
- освітніх та комунікаційних програм.

У Рівненській області ведеться моніторинг якості атмосферного повітря та поверхневих вод, функціонує система спостереження за радіаційним фоном та станом навколишніх територій біля Рівненської АЕС. Проблемами є неповнота даних, недостатня кількість сучасних вимірювальних станцій і низька оперативність оновлення інформації.

Висновки до розділу 2

Відтак в даному розділі ми проаналізували економічний та організаційно-правовий механізми екологічної політики Рівненської області. Основними радіонуклідами, що визначали радіоактивне забруднення ґрунту у 2 півріччі 2024 року, були ^{137}Cs та ^{40}K , концентрації яких не перевищували встановлені нормативи. Внесок у забруднення інших радіонуклідів був незначний. Проб ґрунту з аномальним радіонуклідним складом не виявлено.

Реалізація екологічної політики в регіоні базується на загальнодержавних нормативних актах, таких як:

- Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища»;
- Закон «Про відходи»;
- Закон «Про охорону атмосферного повітря»;
- Закон «Про стратегічну екологічну оцінку»;
- Водний та Лісовий кодекси;
- Національна стратегія екологічної політики до 2030 року.

На регіональному рівні діють:

- Програма охорони навколишнього природного середовища Рівненської області;

- локальні програми громад (поводження з відходами, екологічний моніторинг, озеленення).

Основою економічного механізму є **бюджет області**, який формується з податкових і неподаткових надходжень, трансфертів з державного бюджету та власних доходів громад. Ключові напрямки фінансової політики:

- фінансування соціальної сфери (освіта, медицина, соціальний захист);
- підтримка інфраструктурних проєктів (дороги, транспорт, комунальне господарство);
- інвестиції в енергозбереження, екологічні програми та розвиток територій;
- субвенції громадам на реалізацію програм місцевого значення.

Фінансовий механізм посилений програмно-цільовим методом бюджетування, який дозволяє ефективніше розподіляти кошти між пріоритетними секторами.

Слід зазначити, що фінансове забезпечення екологічної політики Рівненської області здійснюється за рахунок коштів **обласного бюджету, місцевих бюджетів** та інших джерел, не заборонених законодавством. Ключовим механізмом є **Обласна програма охорони навколишнього природного середовища**, яка передбачає фінансування заходів із зазначених джерел у межах наявних ресурсів.

У Рівненській області ведеться моніторинг якості атмосферного повітря та поверхневих вод, функціонує система спостереження за радіаційним фоном та станом навколишніх територій біля Рівненської АЕС. Проблемами є неповнота даних, недостатня кількість сучасних вимірювальних станцій і низька оперативність оновлення інформації.

Розділ III.

УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

3.1 Зарубіжний досвід державного регулювання реалізації екологічної політики та можливість його імплементації в Україні

У даному підрозділі розділу III обґрунтуємо зарубіжний досвід реалізації екологічної політики та можливість його імплементації в Україні. Отже, здійснення екологічної політики в країнах Європейського Союзу є комплексним, багатогранним процесом, який охоплює законодавство, фінансування, інновації та співпрацю на різних рівнях. ЄС виступає світовим лідером у сфері екологічного управління, а його політика слугує орієнтиром для багатьох країн, як-от:

1. Законодавча та Регуляторна База

Основний механізм реалізації екологічної політики ЄС — це прийняття та імплементація Директив та Регламентів, які є обов'язковими для всіх держав-членів.

Основними Документами, що реалізують екологічну політику є такі::

-Європейський зелений курс (European Green Deal): Стратегія, спрямована на перетворення ЄС на кліматично нейтральний континент до 2050 року. Вона визначає амбітні цілі та створює дорожню карту для секторальних змін.

-Директива про відновлювані джерела енергії (RED): Встановлює загальні цілі щодо частки ВДЕ в енергобалансі, вимагаючи від країн-членів розробки національних планів дій.

-Регламент про викиди вуглецю (ETS): Створення найбільшої у світі системи торгівлі квотами на викиди, яка встановлює ціну на вуглець і стимулює промисловість до скорочення викидів.

-Рамкова директива про воду та Директива про якість атмосферного повітря: Встановлюють єдині стандарти якості навколишнього середовища та вимоги до моніторингу.

-Національна Імплементація: Країни-члени зобов'язані трансформувати Директиви в національне законодавство. Наприклад, Німеччина, відома своєю *Energiewende* (енергетичний перехід), інтегрувала цілі ЄС у детальні національні програми з відмови від вугілля та розвитку "зеленої" енергетики.

2. Фінансовими Механізмами та Стимулами є такі, як-от: (табл. 3.1)

Фінансова підтримка та економічні стимули відіграють вирішальну роль у забезпеченні реалізації політики.

Таблиця 3.1. Фінансові Механізми та Стимули.

Механізм	Призначення	Приклад
Фонд Справедливого Переходу	Фінансова допомога регіонам, що найбільше постраждали від відмови від викопного палива (наприклад, вугільні регіони).	Допомога Польщі та Румунії у перекваліфікації працівників та диверсифікації економіки.
Програма LIFE	Фінансування проєктів у сфері природи, біорізноманіття та кліматичних дій.	Підтримка створення та управління мережею природоохоронних територій Natura 2000.

Механізм	Призначення	Приклад
Екологічне Оподаткування	Запровадження податків на забруднення, використання ресурсів (піглінські податки) та надання податкових пільг для екологічно чистих технологій.	Швеція має одні з найвищих у світі податків на викиди CO_2 , що стимулює бізнес до інновацій.
Механізм прикордонного коригування вуглецю (СВАМ)	Створення "вуглецевого мита" для імпорتنих товарів, щоб запобігти "витоку вуглецю" і захистити виробників ЄС, які дотримуються суворих екологічних норм.	Введення плати за вуглецевий слід товарів, що ввозяться, з 2026 року.

3. Технологічні Інновації та "Зелений" Бізнес

Здійснення політики ЄС в певній мірі покладається на технологічний прогрес та залучення приватного сектору.

Циркулярна Економіка (Circular Economy): Впровадження інноваційних моделей виробництва та споживання, орієнтованих на мінімізацію відходів та максимальне повторне використання ресурсів. Нідерланди є прикладом країни, яка активно розвиває програми стимулювання промислових симбіозів та редизайну продуктів.

Інвестиції в R&D: Стимулювання досліджень і розробок у сфері чистих технологій (CleanTech). Підтримка стартапів, що розробляють рішення для накопичення енергії, "зеленого" водню та інтелектуальних енергомереж.

4. Управління та Моніторинг (Governance and Monitoring)

Ефективна реалізація вимагає прозорого управління та постійного контролю.

Європейське агентство з навколишнього середовища (EEA): Надає об'єктивні, надійні дані та інформацію, необхідну для формування та оцінки екологічної політики.

Принцип «Забруднювач Платить»: Реалізація цього принципу через відповідальність за екологічну шкоду та фінансові стягнення (штрафи, екологічні збори).

Громадська Участь та Доступ до Інформації: Директива про доступ до екологічної інформації (заснована на Орхуській конвенції) забезпечує прозорість дій уряду та дозволяє громадськості здійснювати контроль за дотриманням екологічних норм.

Європейський Зелений Курс (European Green Deal, ЄЗК): Шлях до Кліматичної Нейтральності

Європейський Зелений Курс (ЄЗК) — це всеохоплююча, найбільш амбітна стратегія Європейського Союзу, оголошена у 2019 році, яка ставить за мету трансформувати ЄС на кліматично нейтральний континент до 2050 року. Це не лише екологічний, а й масштабний економічний план, спрямований на модернізацію економіки та забезпечення сталого розвитку.

1. Ключові Цілі та Амбіції

Головні цілі ЄЗК юридично закріплені в Європейському кліматичному законі та включають:

- Кліматична Нейтральність до 2050 року: Нульові чисті викиди парникових газів в усьому ЄС.
- Проміжна Ціль до 2030 року: Скорочення чистих викидів парникових газів на щонайменше 55% порівняно з рівнем 1990 року.
- Створення Сучасної Економіки: Перехід до ресурсоефективної та конкурентоспроможної економіки, де економічне зростання відокремлене від використання ресурсів.
- Нульове Забруднення: Забезпечення чистого повітря, води та ґрунту.

2. Секторальні Напрямки Реалізації

Реалізація ЄЗК охоплює ключові економічні сектори, які генерують найбільші викиди та споживають ресурси:

- Чиста Енергія:
 - Декарбонізація енергетичної системи.
 - Пріоритет енергоефективності (принцип "Енергоефективність перш за все").
 - Масштабний розвиток відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) (сонце, вітер).

- Промисловість та Циркулярна Економіка:
 - Стимулювання циркулярної економіки для мінімізації відходів і максимального повторного використання матеріалів.
 - Розробка Стратегії для сталої промисловості, що сприяє "зеленим" інноваціям і чистим технологіям.
 - Підвищення екологічного дизайну продуктів.
 - Будівництво та Реновація:
 - "Хвиля реновації" (Renovation Wave): Масштабна модернізація будівель для підвищення їхньої енергоефективності та використання стійких матеріалів.
 - Стала Мобільність (Транспорт):
 - Скорочення викидів парникових газів від транспорту на 90% до 2050 року.
 - Стимулювання використання електротранспорту, водню та альтернативних палив.
 - Розвиток залізничного транспорту та водних шляхів.
 - Від Лану до Столу (Сільське господарство):
 - Зменшення використання хімічних пестицидів і антибіотиків.
 - Підтримка органічного землеробства.
 - Сприяння сталому виробництву та здоровому харчуванню.
 - Збереження та Відновлення Біорізноманіття:
 - Стратегія біорізноманіття до 2030 року, спрямована на захист 30% суходолу та моря ЄС.
 - Масове висаджування дерев та відновлення деградованих екосистем.
- ЄЗК фінансується через низку потужних інструментів, що мобілізують державні та приватні інвестиції:

Таблиця 3.2. Механізми реалізації та фінансування

Механізм	Суть та Вплив
EU Європейський Механізм Справедливого Переходу	Надає фінансову підтримку регіонам, які найбільше залежать від викопного палива (наприклад, вугільним), для перекваліфікації працівників та диверсифікації економіки, забезпечуючи соціальну справедливість переходу.

Механізм	Суть та Вплив
Система Торгівлі Викидами (ETS)	Розширення і посилення найбільшого у світі ринку вуглецю. Встановлює ціну на CO_2 для енергетики та промисловості, стимулюючи їх до інвестицій у чисті технології.
Механізм Прикордонного Вуглецевого Коригування (CBAM)	Вуглецеве мито на імпорт товарів (сталь, цемент, алюміній тощо) з високим вуглецевим слідом. Запобігає « витоку вуглецю » (перенесенню виробництва за межі ЄС) та змушує імпортерів відповідати європейським стандартам.
План Інвестицій (InvestEU)	Мобілізація до 1 трильйона євро інвестицій у стійкі проекти протягом десятиліття.

ЄЗК є наріжним каменем сучасної політики ЄС, перетворюючи екологічні виклики на економічні можливості та задаючи світовий стандарт екологічного управління.

Отже, реалізація екологічної політики в країнах ЄС є яскравим прикладом системного, інтегрованого підходу, що поєднує жорстке законодавство з гнучкими ринковими механізмами та значними фінансовими інвестиціями. Успіх цього процесу залежить від політичної волі (закріпленої в Європейському зеленому курсі), міжгалузевої співпраці (інтеграція екологічних цілей у транспорт, енергетику, сільське господарство) та постійного моніторингу для забезпечення відповідності взятим на себе зобов'язанням.

3.2 Проблеми та напрями удосконалення механізмів державного регулювання реалізації екологічної політики в Україні

Розглянемо проблеми та напрями удосконалення механізмів державного регулювання екологічної політики на основі існуючих проблем Рівненської області. Слід зауважити, що для я Рівненської області наразі характерна наявність низки проблем екологічного спрямування, особливо на це впливає воєнний стан. Розглянемо найактуальніші з них, як-от:

1. Радіоактивне забруднення, особливо під час воєнного стану, таких районів Рівненської області, як: Сарненський, Вараський та південь Рівненського районів, яке спричинила аварія на Чорнобильській АЕС;
2. Території Рівненської області на відстані 30 км до кордонів з білоруссю, які наразі під час війни з росією набувають значних ризиків щодо економічного їх використання, така як вони заміновані і там йде будівництво фортифікаційних споруд, що є необхідним в наш час, з метою захисту військових та цивільних людей;
3. Забруднення поверхневих вод скидами стічних вод житлово-комунальних, промислових підприємств і сільського господарства, основними проблемами яких є наразі неефективна чи малоефективна робота очисних споруд;
4. Забруднення навколишнього природного середовища постійними відходами виробництва і споживання;
5. Винищування лісів, зрізання ялинок і сосен для продажу, яке є нагальним питанням постійно і до і під час воєнного стану; не посилена увага до лісових насаджень, у зв'язку з війною, так як там можуть бути замінування;
6. Пошкодження лісових ресурсів і ґрунтів внаслідок несанкціонованого видобутку бурштину-сирцю в північній частині області, є також нагальною проблемою, бажання заробити, незважаючи на доведення до надзвичайного стану лісу, у зв'язку з розкопками;
7. Забруднення атмосфери області викидами таких великих і постійно діючих промислових підприємств «ОДЕК», хімзавод та автотранспорту;
8. Порушення гідрологічного та гідрохімічного режимів малих річок обл.;
9. Невинесення в натуру і відсутність картографічних матеріалів водоохоронних зон та прибережних захисних смуг водних об'єктів області;
10. Значно низька якість питної води в селищних територіальних громадах області через відсутність систем централізованого водопостачання населення;
11. Підтоплення населених пунктів і територій, у тому числі за рахунок високого рівня ґрунтових вод;
12. Застарілі технології виробництва та обладнання, висок енергоємність та мат

13. Низький рівень екологічної культури бізнесу та населення;
14. Не проведення робі щодо моніторингу довкілля;
15. Недостатнє фінансування природоохоронних заходів органами державної влади та місцевого самоврядування;
16. Недостатні важелі впливу органів місцевого самоврядування та державної влади на діючі процеси охорони довкілля та раціонального використання природних ресурсів області під час воєнного стану;
17. Слабке забезпечення збереження природно-заповідного фонду;
18. Невиконання необхідних обсягів рекультивації земель;
19. Зниження підземних вод в Рівненському районі через зону впливу Горбаківського водозабору;
20. Наявні місця зберігання залишків , що є непридатними до використання пестицидів.

Отже, пріоритетні напрями посилення екологічної політики Рівненщини тісно пов'язані з особливостями регіону, зокрема з наявністю значних лісових та водних ресурсів, розвитком промисловості (деревообробна, видобувна) та сільського господарства.

Одним із найважливіших напрямів для Рівненщини, зважаючи на її лісистість та водну мережу є: лісове господарство та боротьба з нелегальними вирубками. На даний час нагальним є посилення контролю органами державної влади та місцевого самоврядування за відновленням лісів, особливо це стосується районів Полісся області. Тому впровадження практики сталого лісоуправління та підвищення адаптивної здатності лісових екосистем до зміни клімату є актуальним та необхідним завданням.

Водні ресурси. Покращення якості води у річках та підземних джерелах (зокрема, вирішення проблеми забруднення поверхневих вод).

- Забезпечення раціонального водокористування та досягнення "доброго" екологічного стану водних об'єктів.
- Збереження біорізноманіття:
 - Розвиток та охорона природно-заповідного фонду (ПЗФ), включно із заповідниками та заказниками.
 - Захист унікальних поліських ландшафтів та рідкісних видів флори і фауни.

Ефективне управління відходами та контроль за викидами є критичними для здоров'я населення:

- Управління відходами:
 - Створення сучасної системи сортування, переробки та утилізації твердих побутових відходів (ТПВ), закриття та рекультивація несанкціонованих звалищ.
 - Впровадження органічного виробництва та раціонального використання ґрунтів.
- Промислове забруднення:
 - Зменшення рівня промислового забруднення шляхом впровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій на підприємствах.
 - Екологічна модернізація деревообробних та інших виробництв для зменшення викидів та скидів.
- Радіаційна безпека:
 - Постійний моніторинг радіаційного фону, особливо в північних районах, що постраждали від Чорнобильської катастрофи.

Посилення стійкості регіону до кліматичних викликів:

- Запобігання стихійним лихам:
 - Розробка та реалізація заходів із запобігання пожежам у лісових масивах та підтопленням (наприклад, через транскордонну співпрацю).
 - Посилення співпраці служб цивільного захисту.
- Адаптація до зміни клімату:
 - Посилення адаптаційної спроможності соціальних та економічних систем області до прогнозованих кліматичних змін (екстремальні опади, хвилі спеки).

Важливим чинником є Інтеграція та співпраця з ЄС:

- Впровадження європейських стандартів: Інтеграція норм екологічної безпеки ЄС у регіональну політику.
- Транскордонна співпраця: Залучення міжнародних інвестицій та реалізація спільних екологічних проєктів (наприклад, в рамках програм Interreg NEXT Польща-Україна).

Ці напрями вимагають не лише зусиль влади, але й залучення громадськості та постійного екологічного моніторингу.

Екологізація видобувної галузі та рекультивація

Рівненщина відома видобутком бурштину, граніту та інших корисних копалин, що створює значне екологічне навантаження.

- Рекультивація порушених земель:
 - Розробка та жорсткий контроль за виконанням програм відновлення земель, пошкоджених внаслідок видобутку бурштину та інших корисних копалин (пісок, граніт).
 - Стимулювання компаній до біологічної та технічної рекультивації кар'єрів та відвалів.
- Екологічний контроль видобутку:
 - Посилення державного екологічного нагляду за дотриманням ліцензійних умов та екологічних норм під час видобутку.
 - Забезпечення прозорості в отриманні дозволів та ліцензій на користування надрами.

Стимулювання "зеленої" економіки та екологічна освіта

Створення економічних стимулів для екологічно чистого бізнесу та підвищення свідомості населення.

- Розвиток відновлюваної енергетики:
 - Стимулювання впровадження сонячної та біоенергетики (особливо з урахуванням великої кількості сільськогосподарських відходів).
 - Підтримка проєктів з енергоефективності в житловому та комунальному секторах для зменшення споживання викопного палива.
- Екологічна освіта та інформування:
 - Впровадження екологічної освіти на всіх рівнях (від шкіл до підприємств).
 - Забезпечення доступу громадськості до актуальної та достовірної інформації про стан навколишнього середовища (моніторинг якості повітря, води, радіаційного фону).
- Підтримка "зеленого" туризму та органічного землеробства:
 - Використання природного потенціалу Полісся для розвитку екологічного туризму як альтернативи видобувній діяльності.
 - Стимулювання органічного виробництва в аграрному секторі.

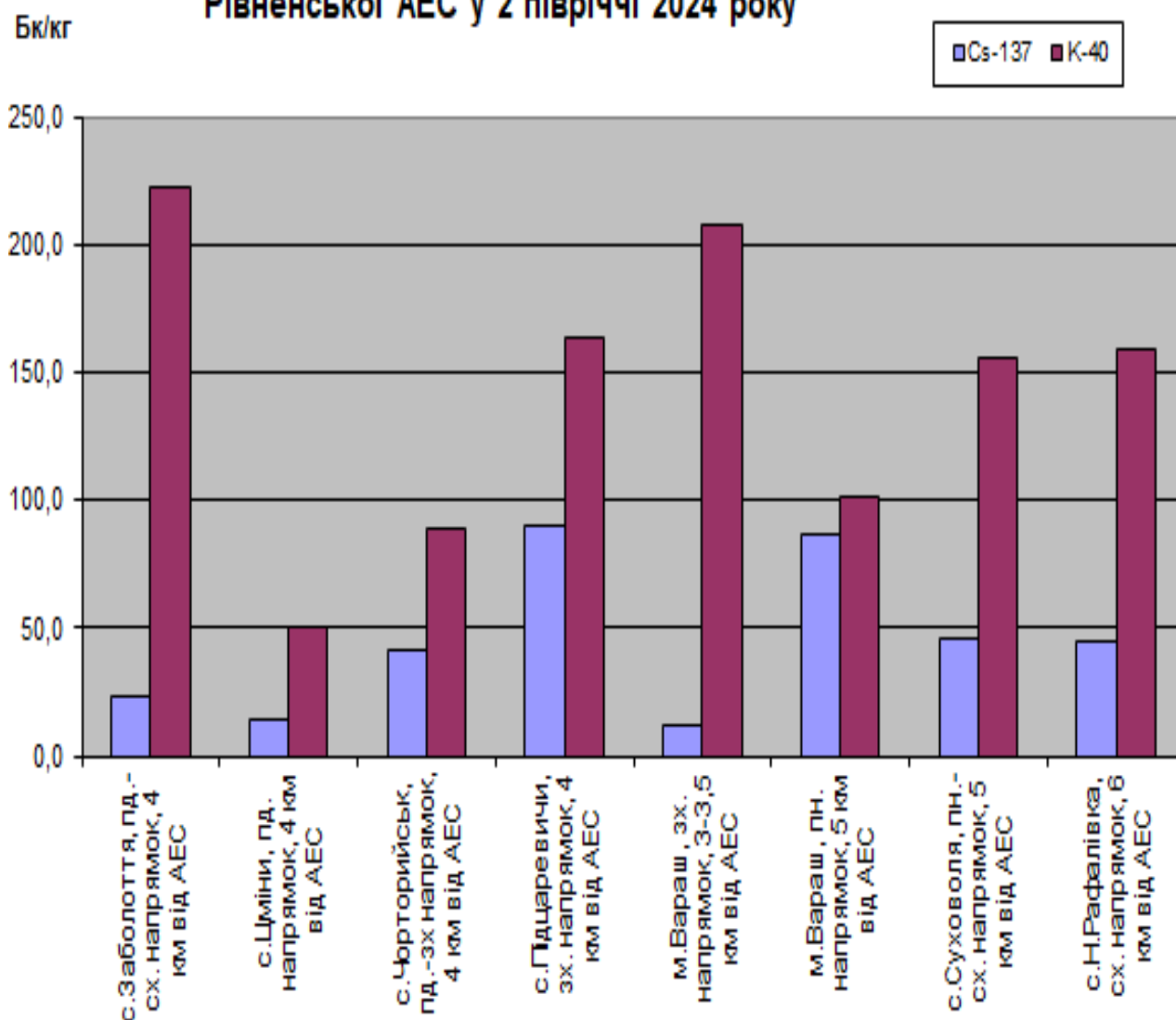
Таким чином, пріоритети охоплюють увесь спектр: від контролю за забрудненням і збереження лісів до відновлення порушених земель та економічних стимулів.

3.3.Оцінка ефективності реалізації державної екологічної політики

Оцінюючи реалізацію державної екологічної політики та її механізми слід звернути увагу на такі окремі аспекти: радіоактивне забруднення, особливо під час воєнного стану, таких районів Рівненської області, як: Сарненський, Вараський та південь Рівненського районів, яке спричинила аварія на Чорнобильській АЕС; території Рівненської області на відстані 30 км до кордонів з білоруссю, які наразі під час війни з росією набувають значних ризиків щодо економічного їх використання, така як вони заміновані і там йде будівництво фортифікаційних споруд, що є необхідним в наш час, з метою захисту військових та цивільних людей; забруднення поверхневих вод скидами стічних вод житлово-комунальних, промислових підприємств і сільського господарства, основними проблемами яких є наразі неефективна чи малоефективна робота очисних споруд; забруднення навколишнього природного середовища постійними відходами виробництва і споживання; винищування лісів, зрізання ялинок і сосен для продажу, яке є нагальним питанням постійно і до і під час воєнного стану; не посилена увага до лісових насаджень, у зв'язку з війною, так як там можуть бути замінування; пошкодження лісових ресурсів і ґрунтів внаслідок несанкціонованого видобутку бурштину-сирцю в північній частині області, є також нагальною проблемою, бажання заробити, незважаючи на доведення до надзвичайного стану лісу, у зв'язку з розкопками; забруднення атмосфери області викидами таких великих і постійно діючих промислових підприємств «ОДЕК», хімзавод та автотранспорту; порушення гідрологічного та гідрохімічного режимів малих річок обл.; невинесення в натуру і відсутність картографічних матеріалів водоохоронних зон та прибережних захисних смуг водних об'єктів області; низька якість питної води в селищних територіальних громадах області через відсутність систем централізованого водопостачання населення; підтоплення

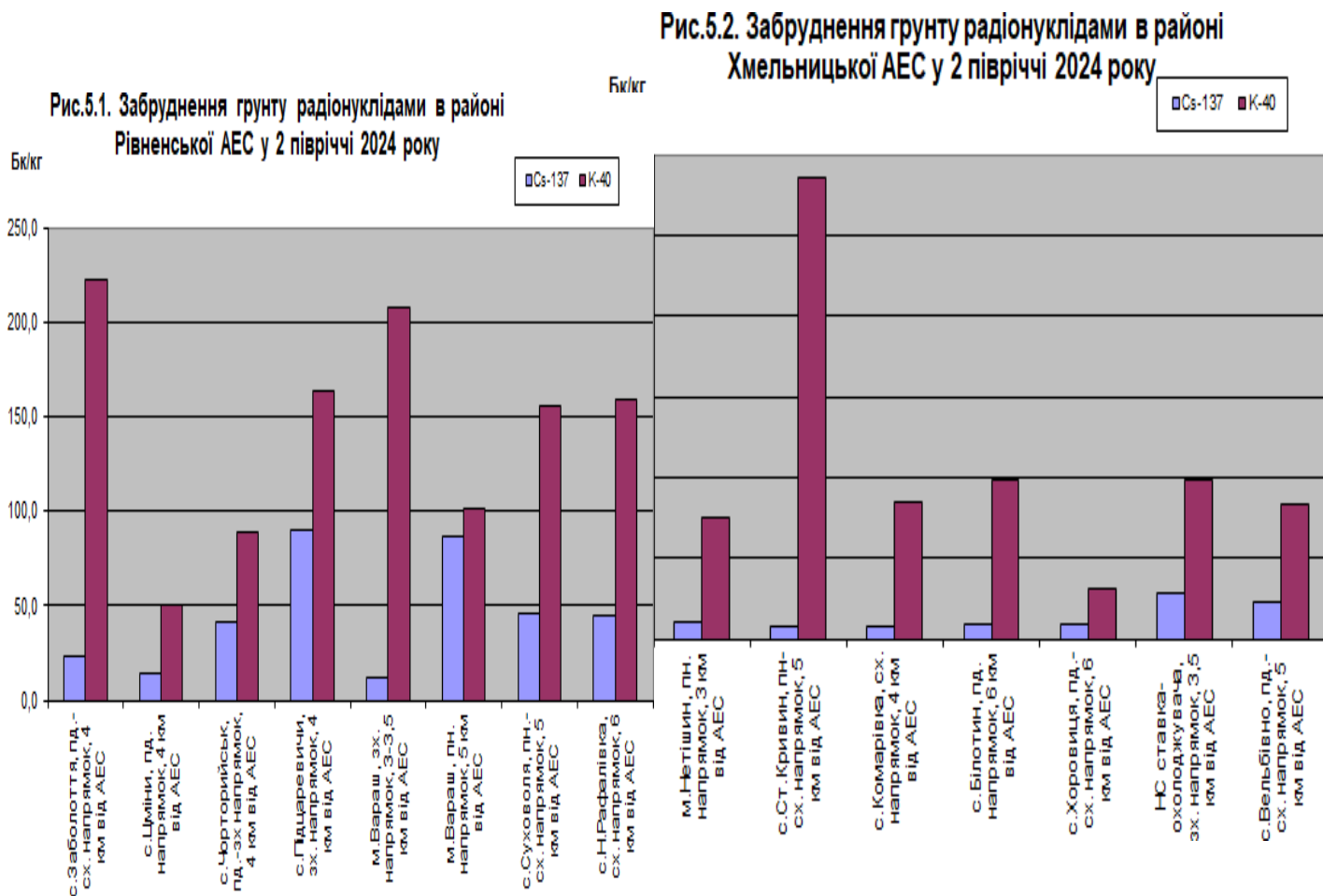
населених пунктів і територій, у тому числі за рахунок високого рівня ґрунтових вод; застарілі технології виробництва та обладнання, висок енергоємність та матеріаломісткість; низький рівень екологічної культури бізнесу та населення; не проведення робі щодо моніторингу довкілля; недостатнє фінансування природоохоронних заходів органами державної влади та місцевого самоврядування; недостатні важелі впливу органів місцевого самоврядування та державної влади на діючі процеси охорони довкілля та раціонального використання природних ресурсів області під час воєнного стану; забезпечення збереження природно-заповідного фонду; невиконання необхідних обсягів рекультивації земель;

Рис.5.1. Забруднення ґрунту радіонуклідами в районі Рівненської АЕС у 2 півріччі 2024 року

зниження підземних вод в Рівненському районі через зону впливу Горбаківського водозабору; наявні місця зберігання залишків , що є непридатними до використання пестицидів (таб.).

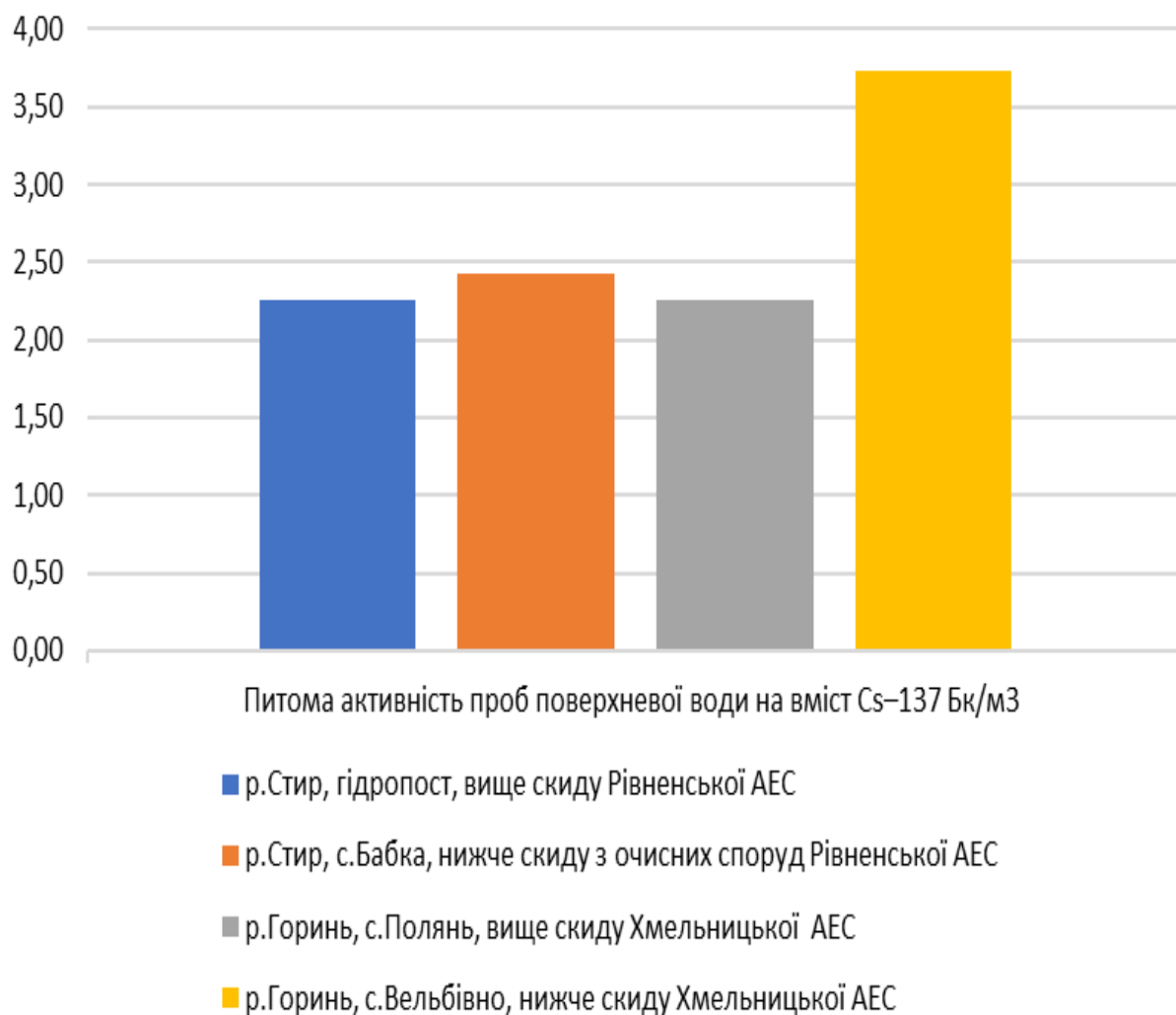
Радіоактивне забруднення ґрунтів в зоні впливу Рівненської та Хмельницької АЕС ілюструють діаграми, наведені на рис.5.1 та 5.2.

Отже, слід вказати, що загальними радіонуклідами, які виокремлювали та характеризували радіоактивне забруднення ґрунтів у 2 півріччі 2024 року, були ^{137}Cs та ^{40}K , концентрації яких не перевищували такі встановлені нормативи. Загальний внесок у забруднення схожих радіонуклідів виокремлено і з'ясовано, що він був незначний. Проби ґрунту з невідповідним радіонуклідним складом також було не виявлено інструментами дослідження. На рис можна спостерігати питому активність поверхневої води в районах АЕС.

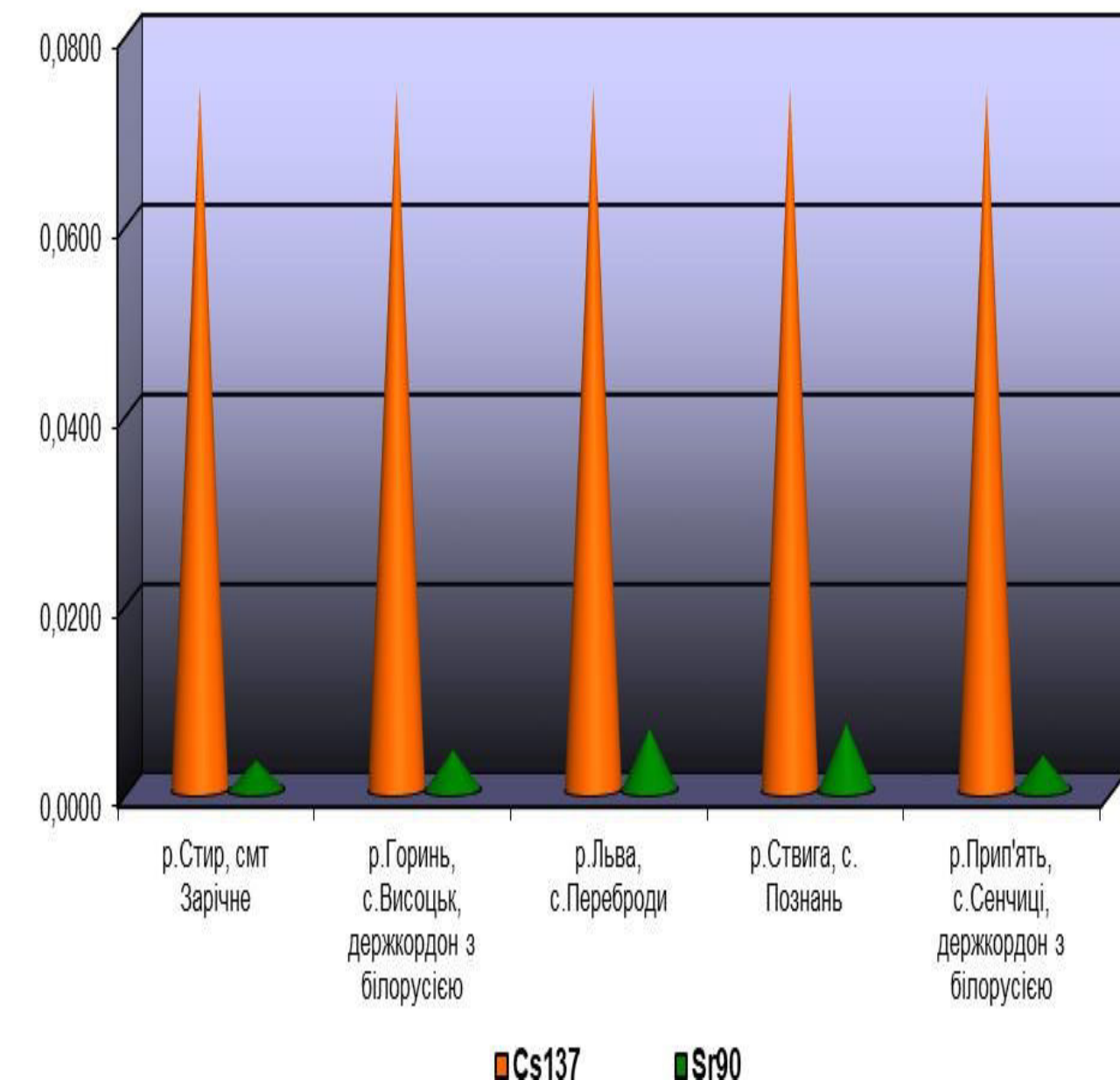
Рис. Радіоактивне забруднення поверхневих вод у в районах розташування АЕС ілюструє діаграма .

**рис.4.2. Питома активність поверхневої води на
вміст Cs-137 в районі розташування АЕС
у 2 півріччі 2024 року**

Питомі активності ^{137}Cs у поверхневій воді в районі розташування Рівненської АЕС та Хмельницької АЕС не перевищували допустимі рівні (ДР-2006) 2000 Бк/м³.

рис. 4.1. Радіактивне забруднення поверхневих вод в прикордонних пунктах спостережень у 4 кварталі 2024 року

Радіоактивне забруднення поверхневих вод у прикордонних з республікою білорусь пунктах спостережень ілюструє діаграма, наведена на рис.4.1.

В порівнянні з минулим кварталом спостережень питома активність радіонуклідів.

Оцінка якості поверхневих вод здійснюється на основі аналізу величин

гідрохімічних показників у порівнянні з відповідними значеннями їх гранично-допустимих концентрацій (ГДК) та фоновими показниками.

Гранично-допустимі концентрації гідрохімічних показників наведено у табл. 3.4.

Таблиця. 3.4. Гранично - допустимі концентрації гідрохімічних показників

№ з/п	Гідрохімічний показник	ГДК _{рг} для водних об'єктів рибогосподарського призначення*	ГДК _{гп} для водних об'єктів для задоволення господарсько-побутових потреб**
1.	зависли речовини, мг/дм ³	25	Від 0,75 до фону
2.	розчинення кисень, мгО ₂ /дм ³	≥6	≥4
3.	водневий показник, од. рН	6,5-8,5	6,5-8,5
4.	БСК ₅ , мгО ₂ /дм ³	3	3
5.	ХСК, мг/дм ³	50	30
6.	сухий залишок, мг/дм ³		1000
7.	магній, мг-екв/дм ³		
8.	кальцій, мг-екв/дм ³		
9.	хлориди, мг/дм ³	300	350
10.	сульфати, мг/дм ³	100	500
11.	фосфати, мг/дм ³	2,14	3,5
12.	фториди, мг/дм ³		
13.	азот амонійний, мг/дм ³	0,39	2
14.	амоній сольовий, мг/дм ³	0,5	
15.	азот нітратний, мг/дм ³	9,1	
16.	нітрати, мг/дм ³	40	45
17.	азот нітритний, мг/дм ³	0,02	
18.	нітрити, мг/дм ³	0,08	3,3
19.	залізо загальне, мг/дм ³		0,3
20.	мідь, мг/дм ³		1,03
21.	цинк, мг/дм ³		1,0
22.	марганець, мг/дм ³		0,13
23.	хром ^{VI} , мг/дм ³		0,5
24.	хром ^{III} , мг/дм ³	0,001	0,05
25.	свинець, мг/дм ³		0,03
26.	кадмій, мг/дм ³		0,0013
27.	нікель, мг/дм ³		0,13
28.	кобальт, мг/дм ³		0,13
29.	нафтопродукти, мг/дм ³		0,3
30.	СПАР, мг/дм ³	0,2	0,5
31.	феноли, мг/дм ³	0,001	
32.	формальдегід, мг/дм ³		0,05

Відтак, оцінка ефективності реалізації державної екологічної політики є фундаментальним періодом у формуванні сучасної системи екологічного

управління. Вона дозволяє визначити, наскільки ухвалені рішення, програми та заходи реально поліпшують стан довкілля, забезпечують раціональне використання природних ресурсів і відповідають міжнародним екологічним стандартам. Для України, яка після підписання Угоди про асоціацію з ЄС активно реформує екологічну сферу, питання оцінки ефективності політики має стратегічне значення.

1. Цілі оцінки ефективності

Основні цілі оцінювання включають:

- **визначення рівня досягнення екологічних цілей**, закріплених у законах, державних програмах, стратегіях (наприклад, Стратегії державної екологічної політики України до 2030 року);
- **аналіз результативності інструментів екологічного регулювання** — норм, стандартів, економічних механізмів, дозвільної системи;
- **виявлення системних проблем та бар'єрів реалізації**;
- **оцінку ефективності витрачання бюджетних коштів та інвестицій у природоохоронні заходи**;
- **визначення пріоритетів подальшого розвитку та коригування політики**.

2. Підходи та методи оцінки

Ефективність державної екологічної політики може оцінюватися за допомогою кількох методологічних підходів:

2.1. Інституційний аналіз

Передбачає оцінку:

- якості роботи органів державної влади у сфері охорони довкілля;
- наявності та повноти нормативно-правової бази;
- рівня міжвідомчої координації;
- взаємодії з громадськістю та місцевим самоврядуванням.

2.2. Індикаторний підхід

Базується на використанні кількісних та якісних показників, зокрема:

- рівень забруднення повітря, води, ґрунтів;
- обсяги викидів парникових газів;

- частка відновлюваних джерел енергії;
- рівень утворення та перероблення відходів;
- частка природоохоронних територій;
- стан біорізноманіття.

Індикатори мають бути вимірюваними, порівнюваними та відповідати європейським стандартам.

2.3. Економічна оцінка

Включає:

- аналіз витрат на екологічні заходи (cost analysis);
- співвідношення витрат і результатів (cost-benefit analysis);
- оцінку економічного збитку від погіршення стану довкілля.

2.4. Екологічний аудит та моніторинг

Регулярні перевірки підприємств і територій дозволяють оцінити дотримання екологічних норм і адекватність державного контролю.

2.5. Соціальна оцінка

Передбачає аналіз того, як екологічна політика впливає на:

- здоров'я населення;
- якість життя;
- екологічну свідомість громадян.

3. Основні критерії оцінки ефективності

1. **Результативність** — чи були досягнуті поставлені цілі.
2. **Економічність** — наскільки раціонально використано ресурси.
3. **Якість управління** — прозорість, підзвітність, обґрунтованість рішень.
4. **Відповідність міжнародним стандартам** — зокрема, нормативам ЄС.
5. **Стійкість результатів** — довгостроковий вплив на екологічний стан.
6. **Готовність до адаптації** — здатність політики змінюватися відповідно до нових викликів (кліматичні зміни, воєнні дії тощо).

4. Проблеми оцінки ефективності в Україні

Україна стикається з низкою специфічних викликів:

- недостатня якість екологічного моніторингу та відсутність повної системи збору даних;
- фрагментарність та дублювання функцій між різними органами влади;
- вплив війни, який суттєво ускладнює оцінку стану довкілля та реалізацію програм;
- обмежене фінансування природоохоронних заходів;
- низький рівень екологічної свідомості та участі громадськості;

Оцінка ефективності реалізації державної екологічної політики є важливим інструментом для підвищення її результативності та відповідності сучасним викликам. Для України, яка прагне імплементувати європейські екологічні стандарти, системна, прозора та регулярна оцінка — необхідна умова сталого розвитку. Її успішність залежатиме від удосконалення системи моніторингу, зміцнення інституційної спроможності та належного фінансування екологічних реформ.

Таблиця 3.5 Критерії, показники та методи оцінки ефективності державної екологічної політики

Критерій оцінки	Показники (індикатори)	Методи оцінювання	Що дає оцінка
Результативність	- рівень забруднення повітря, води, ґрунтів; - обсяги викидів CO ₂ та інших парникових газів; - частка перероблених відходів; - площа природоохоронних територій	Індикаторний аналіз, моніторинг стану довкілля	Визначає, чи досягнуті встановлені екологічні цілі
Ефективність використання ресурсів	- витрати бюджету на екологічні програми; - співвідношення витрат і отриманих екологічних	Економічний аналіз (cost-benefit, cost-effectiveness)	Дозволяє оцінити раціональність використання коштів

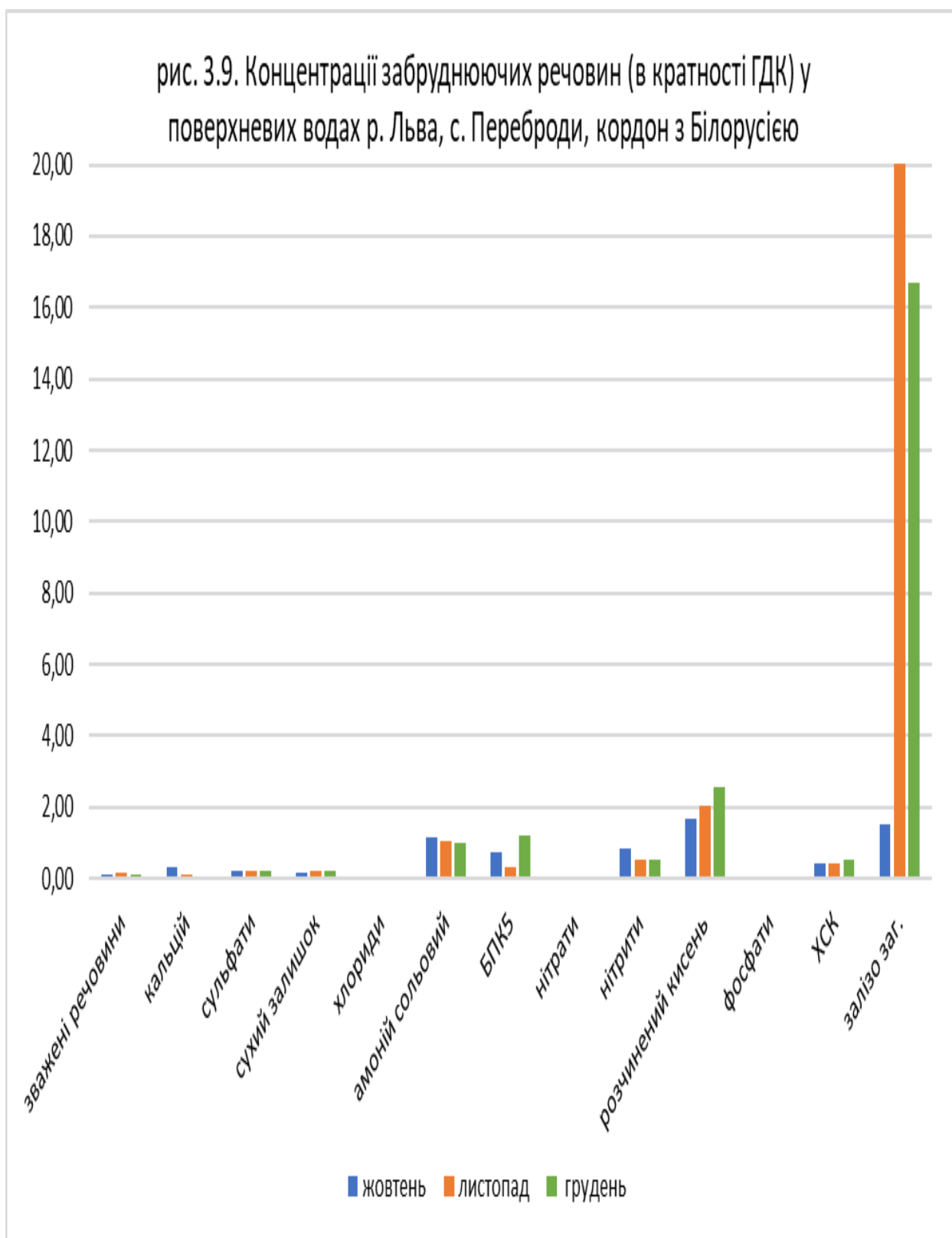
Критерій оцінки	Показники (індикатори)	Методи оцінювання	Що дає оцінка
	результатів		
Якість управління та інституційна спроможність	- рівень координації між органами влади; - прозорість прийняття рішень; - наявність ефективних інструментів контролю	Інституційний аналіз, аудит, оцінка процедур управління	Показує, наскільки ефективно працює система державного управління
Відповідність міжнародним стандартам	- рівень гармонізації з правом ЄС; - імплементація екологічних директив; - виконання міжнародних угод	Порівняльний аналіз (benchmarking)	Визначає ступінь інтеграції України до європейських практик
Соціальний вплив	- рівень захворюваності населення через екологічні фактори; - якість питної води; - екологічна свідомість громадян	Соціологічні опитування, статистичний аналіз	Показує, як екологічна політика впливає на життя людей
Довгострокова стійкість	- динаміка відновлення екосистем; - збереження біорізноманіття; - стабільність екологічних змін	Екологічний аудит, аналіз трендів	Оцінює, чи мають заходи тривалий позитивний ефект
Гнучкість і адаптивність політики	- швидкість реагування на нові виклики; - внесення змін до програм під впливом війни, клімату тощо	Аналіз управлінських рішень, оцінка адаптивності	Дає розуміння здатності системи реагувати на кризові ситуації

Таблиця 3.6 Порівняльний міжнародний досвід реалізації екологічної політики

Країна / регіон	Ключові елементи екологічної політики	Інструменти та механізми	Результати та особливості
-----------------	---------------------------------------	--------------------------	---------------------------

Країна / регіон	Ключові елементи екологічної політики	Інструменти та механізми	Результати та особливості
Європейський Союз	Жорсткі стандарти якості повітря, води, відходів; «Європейська Зелена Угода»	- Директиви ЄС (повітря, вода, відходи) - EU ETS (торгівля викидами) - Екологічні податки - Фонди підтримки (Life+, Horizon)	- Скорочення викидів CO₂ - Високий рівень переробки відходів - Стійка система екологічного права
США	Сильне законодавство у сфері повітря й води; активна участь громад	- Clean Air Act, Clean Water Act - Оцінка впливу на довкілля (NEPA) - Cap-and-trade у штатах - Податкові стимулювання ВДЕ	- Скорочення промислових викидів - Розвиток «зеленої» енергетики - Сильні громадські інститути контролю
Японія	Технологічний підхід до екологічних проблем	- Інвестиції в чисті технології - Стратегії енергоефективності - Розвинена система сортування та переробки	- Низький рівень забруднення - Висока екологічна свідомість населення
Німеччина	Лідер у ВДЕ та циркулярній економіці	- Energiewende (енергетичний перехід) - Розширена відповідальність виробника - Підтримка зелених інновацій	- Велика частка ВДЕ в енергобалансі - Ефективна система переробки
Скандинавські країни (Швеція, Данія, Норвегія)	Орієнтація на сталий розвиток і низьковуглецеву економіку	- Високі карбонові податки - Розвинена система депозитів - Пільги для електромобілів - Енергоефективність	- Найнижчі рівні викидів у Європі - Висока частка електромобілів (Норвегія) - Провідні позиції в енергозбереженні

€

Відтак, оцінка ефективності реалізації державної екологічної політики на Рівненщині здійснюється з використанням аналізу виконання Регіональних програм охорони навколишнього природного середовища, динаміки ключових екологічних показників та ефективності використання Коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища.

Ефективність політики на Рівненщині зазвичай оцінюється за трьома основними напрямками, виходячи з наявних екологічних викликів регіону:

Ключові Виклики та Пріоритети Регіону такі, як:

Державна екологічна політика Рівненщини зосереджена на вирішенні специфічних проблем, що визначають її ефективність:

- **Водні Ресурси:** Рівненщина багата на поверхневі та підземні води (149 річок, 151 озеро). Пріоритет — **забезпечення якості питної води та запобігання забрудненню** річок і підземних горизонтів (зокрема, через недостатнє очищення стічних вод).
- **Управління Відходами:** Необхідність **впровадження роздільного збору та переробки**, а також рекультивації існуючих полігонів ТПВ.
- **Радіаційна Безпека та АЕС:** Контроль та моніторинг радіаційного стану навколо Рівненської АЕС та на територіях, що постраждали від Чорнобильської катастрофи.
- **Видобуток Бурштину та Лісові Ресурси:** Боротьба з нелегальним видобутком бурштину, який руйнує ґрунти та гідрологічний режим, та **охорона лісів** (лісистість області становить приблизно 35%).

2. Індикатори Ефективності та Результативності

Оцінка ефективності базується на аналізі **фактичних змін** у стані довкілля порівняно з плановими показниками, закріпленими в обласних програмах.

Стан Водного та Повітряного Басейнів

Індикатор	Оцінка Ефективності
Очищення стічних вод	Ефективність оцінюється за часткою очищених стоків . Недостатня ефективність спостерігається у зв'язку з високим ступенем зносу очисних споруд (ОС) у багатьох населених пунктах. Позитивна динаміка — це залучення коштів на реконструкцію ключових ОС.
Викиди в атмосферу	Оцінюється за динамікою загальних обсягів викидів від стаціонарних та пересувних джерел. Рівненщина, як правило,

Індикатор	Оцінка Ефективності
	має відносно низький рівень промислового забруднення порівняно з індустріальними областями, але ефективність залежить від контролю за великими підприємствами та транспортом.
Якість питної води	Ефективність визначається відсотком проб води, що відповідають нормативам . Критична увага приділяється децентралізованому водопостачанню (колодязі), де часто виявляється перевищення нітратів.

Висновок до розділу 3

Відтак, оцінка ефективності реалізації державної екологічної політики на Рівненщині здійснюється з використанням аналізу виконання Регіональних програм охорони навколишнього природного середовища, динаміки ключових екологічних показників та ефективності використання Коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища.

Державна екологічна політика Рівненщини зосереджена на вирішенні специфічних проблем, що визначають її ефективність:

- Водні Ресурси: .
- Управління Відходами.
- Радіаційна Безпека та АЕС.
- Видобуток Бурштину та Лісові Ресурси.

Ефективність визначається відсотком проб води, що відповідають нормативам. Критична увага приділяється децентралізованому водопостачанню (колодязі), де часто виявляється перевищення нітратів.

ДЗ огляду на вище сказане можна констатувати, що для Рівненщини ефективність реалізації екологічної політики значною мірою залежить від успішного подолання інфраструктурних проблем (очисні споруди, полігони) та забезпечення належного контролю за використанням природних ресурсів (ліси, бурштин).

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі проаналізовано механізми реалізації державної екологічної політики на прикладі Рівненської області та обґрунтовано шляхи підвищення їх ефективності на основі оцінювання існуючих інструментів, процедур і результатів управлінської діяльності.

1. Розкрито теоретичні аспекти екологічної політики, досліджено генезис наукових підходів, концепцій, теорій. Проаналізовано дефініції «механізми», «механізми екологічної політики», «екологічна політика», «державне регулювання», інструменти та засоби їх реалізації. Зазначено різні трактування вчених. **Виокремлено такі механізми формування та реалізації державної екологічної політики в Україні:**

- політико-адміністративний,
- інституційно-правовий,
- організаційний,
- фінансово-економічний,
- інформаційно-освітній.

2. Проаналізовано особливості реалізації правових основ екологічної політики. Встановлено, що екологічна політика має реалізуватись через закони, договори, ринкові механізми, природоохоронні інвестиції, кооперацію державних та приватних структур, удосконалення та створення нових інституцій, зокрема Державного екологічного банку та Державного банку даних, міжнародне партнерство, освіту та пропаганду.

3. Здійснено аналіз реалізації державної екологічної політики в Рівненській області. Рівненська область належить до регіонів із відносно сприятливими природно-екологічними умовами, однак на її території існують локальні та регіональні екологічні проблеми, пов'язані із техногенним навантаженням, видобуванням корисних копалин, забрудненням водних ресурсів та лісовою вирубкою. Суттєвий вплив на екологічний стан мають:

- діяльність хімічної та будівельної промисловості;
 - робота Рівненської АЕС;
 - видобування бурштину;
 - забруднення поверхневих вод річок Горинь, Стир, Устя;
 - інтенсивне лісокористування;
 - накопичення відходів у малих громадах.
4. Досліджено зарубіжний досвід державного регулювання реалізації екологічної політики та можливість його імплементації в Україні.
5. Виокремлено проблеми та напрями удосконалення механізмів державного регулювання реалізації державної екологічної політики в Україні на основі Рівненської області. Для Рівненської області наразі характерна наявність низки проблем екологічного спрямування, особливо на це впливає воєнний стан: радіоактивне забруднення, особливо під час воєнного стану, таких районів Рівненської області, як: Сарненський, Вараський та південь Рівненського районів, яке спричинила аварія на Чорнобильській АЕС; території Рівненської області на відстані 30 км до кордонів з білоруссю, які наразі під час війни з росією набувають значних ризиків щодо економічного їх використання, така як вони заміновані і там йде будівництво фортифікаційних споруд, що є необхідним в наш час, з метою захисту військових та цивільних людей; забруднення поверхневих вод скидами стічних вод житлово-комунальних, промислових підприємств і сільського господарства, основними проблемами яких є наразі неефективна чи малоефективна робота очисних споруд; забруднення навколишнього природного середовища постійними відходами виробництва і споживання; винищування лісів, зрізання ялинок і сосен для продажу; пошкодження лісових ресурсів і ґрунтів внаслідок несанкціонованого видобутку бурштину-сирцю в північній частині області.
6. Реалізація екологічної політики в країнах ЄС є яскравим прикладом системного, інтегрованого підходу, що поєднує жорстке законодавство з гнучкими ринковими механізмами та значними фінансовими інвестиціями. Успіх цього процесу залежить від політичної волі (закріпленої в Європейському зеленому курсі), міжгалузевої співпраці (інтеграція

екологічних цілей у транспорт, енергетику, сільське господарство) та постійного моніторингу для забезпечення відповідності взятим на себе зобов'язанням.

7. Пріоритетні напрями посилення екологічної політики Рівненщини тісно пов'язані з особливостями регіону, зокрема з наявністю значних лісових та водних ресурсів, розвитком промисловості (деревообробна, видобувна) та сільського господарства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієнко М. В., Шако В. С. Сутність державної екологічної політики на загальнодержавному та регіональних рівнях. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2016. № 9. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1051> (дата звернення: 14.05.2025).
 2. Анісімова Г. В. Теоретичні засади розвитку екологічного законодавства в контексті природно-правової доктрини : монографія. Харків : Право, 2019. 672 с.
 3. Артеменко О. В. Державна політика щодо природокористування у контексті забезпечення національної безпеки України : дис. ... канд. наук держ. упр. Київ, 2018. 233 с.
 4. Білоскурський Р. Р. Механізми державного регулювання в системі еколого-економічного розвитку України. *Український журнал прикладної економіки*. 2017. Т. 2. Вип. 1. С. 14–27.
 5. Білявська Ю. В. Формування та імплементація екологічної політики на підприємстві. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія : Економічні науки. 2015. Вип. 10. Ч. 1. С. 73–77.
 6. Бондар О. І., Галушкіна Т. П., Унгурян П. Я. «Зелена» економіка як підґрунтя екологізації місцевого розвитку : монографія. За заг. ред. д. б. н., проф. О. І. Бондаря. Херсон : Олді-Плюс, 2018. 238 с.
- Буканов Г. М. Формування та реалізація державної екологічної політики на регіональному рівні : автореф. дис. ... д-ра наук держ. упр. Запоріжжя, 2021. 40 с.

7. Веклич О. О. Нинішня модель фінансово-бюджетної децентралізації екологічного оподаткування як інституціональний чинник посилення екологічних викликів (аналітична записка). Комітет Верховної Ради України з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи. URL: http://komekolog.rada.gov.ua/komekolog/control/uk/publish/article?art_id=58930&cat_i=45228 (дата звернення: 02.02.2025).

8. Верцімага І. В. Механізми здійснення парламентського контролю за реалізацією державної екологічної політики в Україні. : дис. ... канд. наук держ. упр. Київ, 2016. 214 с. URL: <http://academy.gov.ua/pages/dop/137/files/862ca5d0-dd46-4e3c-8d88-cbf6b99b627c.pdf> (дата звернення: 11.06.2025).

9. Взаємодія громадськості з органами державної влади в екологічній сфері: оцінка сучасного стану : Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://old2.niss.gov.ua/articles/1435/> (дата звернення: 20.08.2025).

10. Водний кодекс України : Закон України від 06.06.1995 № 213/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 11.05.2025).

11. В Україні порахують збитки державному лісовому фонду, а також приватним лісокористувачам та користувачам мисливських угідь внаслідок збройної агресії рф. URL: <https://tlu.kiev.ua/pro-nas/novini-zakhodi/novina/article/v-ukrajini-porakhujut-zbitki-derzhavnomu-lisovomu-fondu-a-takozh-privatnim-lisokoristuvacham-ta-koristuv.html> (дата звернення: 05.11.2025).

12. Гетьман А. П. Екологічна функція держави в сучасних глобалізаційних процесах. *Проблеми законності* : зб. наук. пр. / Відп. ред. В. Я. Тацій. Харків : Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2015. Вип. 128. С. 145–153.

13. Гирич О. Т. Екологічна політика у трансформації системи міжнародних відносин : автореф. дис. ... канд. політ. наук. Миколаїв, 2017. 18 с.

14. Гірничий закон України від 06.10.1999 № 1127-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1127-14#Text> (дата звернення: 13.05.2025).

15. Грушкевич Т. В. Європейські стандарти забезпечення екологічних прав : навчально-методичний посібник. Хмельницький : Центр перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій, 2013. 260 с.

16. Гулак О. В., Головій Л. В., Савенко Г. В. Забезпечення євроінтеграційних процесів в екологічній сфері України: адміністративно-правові аспекти. Монографія. Київ : ЦП КОМПРИНТ, 2018. 397 с.

17. Демченко Н. В., Мяснікова В. П. Екологічний менеджмент в системі управління підприємством. URL: <https://dspace.nuph.edu.ua/bitstream/123456789/8542/1/53-55.pdf> (дата звернення: 19.08.2025).

18. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.08.2025).

19. Державне управління в умовах європейської та євроатлантичної інтеграції України: історія, теорія, методологія (Моніторинг наукових досліджень і розробок) : Навчальний посібник. Ужгород : Ліра, 2007. 343 с.

20. Дідух В. Р. Економічні механізми реалізації державної екологічної політики. *Державне будівництво*. 2008. № 1. 10 с. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2008_1_15 (дата звернення: 20.10.2025).

21. Лазор О.В. Екологічна мережа як правовий формат регулювання та охорони ландшафтів. Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди. Серія «Право». 2014. Вип. 21. С. 90–95.

22. Малиновський В. Я. Словник термінів і понять з державного управління. Київ : Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2005. 251 с.
23. Малиш Н. А. Екологічна політика: конфліктність, стратегія, тактика. *Державне управління: теорія і практика*. 2009. Вип. 2. С. 1–7. URL: http://academy.gov.ua/ej/ej10/doc_pdf/Malysh.pdf (дата звернення: 05.11.2025).
24. Мандрик О. М., Мальований М. С., Орфанова М. М. Екологічна освіта та екологічне виховання. *Науково-технічний журнал*. 2019. № 1 (19). С. 130–139.
25. Марушевський Г. Б. Інституційні проблеми державного управління збалансованим розвитком в Україні. *Державне управління: теорія та практика*. 2013. № 2. С. 14–23. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Dutp_2013_2_4.pdf (дата звернення: 12.10.2025).
26. Матвійчук В. К., Чугаєнко Ю. О., Савенков О. І. Екологічна політика в системі державного управління національним господарством : Монографія. Київ : Національна академія управління, 2013. 198 с.
27. Матвійчук Н. М. Концептуальні підходи до сутності інституційного механізму природокористування. *Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту*. 2015. № 11. С. 136–144.
28. Мащенко М. А. Екологічний варіант визначення інвайронментальної безпеки. *Економіка та держава*. 2018. № 12. С. 16–20.
29. Методика визначення розміру шкоди, завданої землі, ґрунтам внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану, затверджена наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 04.04.2022 № 167. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0406-22#Text> (дата звернення: 16.08.2022).
30. Методика визначення шкоди та збитків, завданих територіям та об'єктам природно-заповідного фонду внаслідок збройної агресії Російської

Федерації, затверджена наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 13.10.2022 № 424. URL: <https://mepr.gov.ua/files/docs/nakazy/2022/424%D0%BD%D0%B4.pdf> (дата звернення: 25.10.2022).

31. Методика визначення шкоди та збитків, заподіяних лісовому фонду внаслідок збройної агресії Російської Федерації, затверджена наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 05.10.2022 № 414. URL: <https://mepr.gov.ua/documents/3820.html> (дата звернення: 25.10.2022).
32. Методика розрахунку неорганізованих викидів забруднюючих речовин або суміші таких речовин в атмосферне повітря внаслідок виникнення надзвичайних ситуацій та/або під час дії воєнного стану та визначення розмірів завданої шкоди, затверджена наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 13.04.2022 № 175. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0433-22#Text> (дата звернення: 16.08.2022).
33. Микієвич М. М., Андрусевич Н. І., Будякова Т. О. Європейське право навколишнього середовища. Навчальний посібник. Львів, 2004. 256 с.
34. Міндовкілля запустило застосунок ЕкоЗагроза та запрошує українців вступати до екологічного батальйону. Офіційний вебсайт Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://mepr.gov.ua/news/39208.html> (дата звернення: 14.05.2022).
35. Мусієнко М. М., Серебряков В. В., Брайон О. В. Екологія: Тлумачний словник. Київ : Либідь, 2004. 376 с. С. 117.
36. Надежденко А. О. Теоретичні підходи до визначення поняття «екологічна політика». *Держава та регіони*. Серія : Державне управління. 2011. № 1. С. 84–87.
37. На колегії Держлісагентства йшлося про підсумки розгляду звернень громадян та обсягів фінансування лісової галузі у 2021 році.

Офіційний вебсайт Всеукраїнської громадської організації Товариство лісівників України. URL: <https://tlu.kiev.ua/pro-nas/novini-zakhodi/novina/article/na-kolegiji-derzhlisagentstva-ishlosja-pro-pidsumki-rozgljadu-zvernen-gromadjan-ta-obsjagiv-finansuvannja-l.html> (дата звернення: 19.06.2022).

38. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2020 році. Офіційний вебсайт Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України. 421 с. URL: <https://mepr.gov.ua/news/38840.html> (дата звернення: 11.03.2025).
39. Національна парадигма сталого розвитку України / За заг. ред. акад. НАН України, д. т. н., проф., заслуженого діяча науки і техніки України Б. Є. Патона. Вид. 2-ге, переробл. І доповн. Київ : Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», 2016. 72 с.
40. Національна стратегія управління відходами в Україні до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 № 820- р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/820-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 09.01.2022).
41. Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21.04.2021 № 443-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/443-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 03.09.2021).
42. Носа А. М. Особливості формування, розвитку та здійснення спільної екологічної політики Європейського Союзу як інструменту забезпечення екологічної безпеки світового співтовариства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 13. Ч. 2. С. 56–60.
43. Носік В. В. Законодавче забезпечення права на доступ до використання сільськогосподарських земель в умовах воєнного стану як

передумова продовольчої безпеки. *Продовольча та екологічна безпека у воєнний і післявоєнний часи: правові виклики для України та світу* : тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної онлайн / офлайн конференції (м. Київ, 16 вересня 2022 р.). Київ : ФОП Ямчинський О. В., 2022. С. 30–33.

44. Олефіренко О. В. Екологічний менеджмент як основа сталого розвитку. *Ефективність державного управління*. 2013. Вип. 36. С. 82–89.
45. Олещенко І. В. Правове забезпечення охорони довкілля суб'єктами господарювання : дис. канд. юрид. наук. Київ, 2017. 228 с.
46. Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки, затверджені Постановою Верховної Ради України від 05.03.1998 № 188/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/188/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.12.2025).
47. Перга Т. Ю. Глобальна екологічна політика та Україна : монографія. Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М., 2014. 288 с.
48. Передбачено зміну структури управління Кабміном: запланована поява Центру уряду, який підпорядковуватиметься прем'єр-міністру. URL: <https://zn.ua/ukr/POLITICS/vlada-uzhodila-novu-strukturu-urjadu-planujuchi-zalishiti-14-ministerstv-zamist-20-znua-diznalosja-detali.html> (дата звернення: 10.11.2022).
49. Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року : Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 25.09.2015 № 70/1. URL: <http://sdg.org.ua/ua/resources-2/344-2030-2015> (дата звернення: 05.11.2025).
50. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни : Указ Президента України від 21.04.2022 № 266/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/2022#Text> (дата звернення: 12.09.2025).

51. Положення про Державне агентство водних ресурсів України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 № 393. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.11.2025).
52. Положення про Державне агентство лісових ресурсів України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 08.10.2014 № 521. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/521-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 18.11.2025).
53. Положення про Державне агентство меліорації та рибного господарства України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2015 № 895. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/895-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.04.2025).
54. Положення про Державне агентство України з управління зоною відчуження, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 22.10.2014 № 564. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/564-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.10.2025).
55. Положення про Державне космічне агентство України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 14.05.2015 № 281. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.08.2025).

56. Положення про Державну екологічну інспекцію України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 19.04.2017 № 275. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.10.2022).

57. Положення про Державну інспекцію ядерного регулювання України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 № 363. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/363-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.09.2025).

58. Положення про Державну комісію з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 26.01.2015 № 18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/18-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.10.2025).

59. Положення про державну систему моніторингу довкілля, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 30.03.1998 № 391. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/391-98-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.09.2025).

60. Положення про Державну службу геології та надр України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 № 1174. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1174-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 18.11.2025).

61. Положення про Державну службу морського і внутрішнього водного транспорту та судноплавства України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2022 № 212. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/212-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 13.04.2025).

62. Положення про Державну службу статистики України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 23.09.2014 № 481. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/481-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.11.2025).
63. Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 № 1052. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1052-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.10.2025).
64. Положення про Державну службу України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 02.09.2015 № 667. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/667-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 13.04.2025).
65. Положення про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 14.01.2015 № 15. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.11.2025).
66. Положення про Державну службу України з питань праці, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 11.02.2015 № 96. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/96-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.10.2025).
67. Положення про Міністерство аграрної політики та продовольства України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 17.02.2021 № 124. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 13.03.2024).
68. Положення про Міністерство економіки України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 № 459. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/459-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.03.2025).

69. Положення про Міністерство енергетики України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 17.06.2020 № 507. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/507-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.02.2025).
70. Положення про Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 25.06.2020 № 614. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/614-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.09.2025).
71. Положення про Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 08.06.2016 № 376. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/376-2016-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.03.2024).
72. Положення про Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 07.09.2020 № 819. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.03.2025).
73. Положення про Міністерство охорони здоров'я України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 25.03.2015 № 267. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/267-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.03.2025).
74. Положення про Міністерство розвитку громад та територій України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 30.04.2014 № 197. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/197-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.03.2025).
75. Положення про Національну комісію сталого розвитку України при Кабінеті Міністрів України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 30.12.1997 № 1491 (втратило чинність). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1491-97-%D0%BF#Text> (дата звернення: 27.10.2025).

76. Положення про Національну раду із сталого розвитку України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 16.09.2009 № 997 (втратило чинність). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997-2009-%D0%BF#Text> (дата звернення: 28.10.2024).
77. Положення про Національну раду реформ, затверджене Указом Президента України від 13.08.2014 № 644/2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/644/2014#n12> (дата звернення: 21.10.2021).
78. Положення про Український гідрометеорологічний центр Міністерства надзвичайних ситуацій України, затверджене наказом Міністерства надзвичайних ситуацій України від 26.07.2011 № 759 (у редакції наказу Державної служби України з надзвичайних ситуацій від 08.11.2016 № 577). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0759735-11#Text> (дата звернення: 10.09.2024).
79. Положення про Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 04.10.2017 № 759. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/759-2017-%D0%BF#n111> (дата звернення: 22.11.2024).
80. Положення про участь громадськості у прийнятті рішень у сфері охорони довкілля, затверджене наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 18.12.2003 № 168. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0155-04#Text> (дата звернення: 15.11.2025).
81. Попович І. І. Словник екологічних термінів. Косів : Писаний Камінь, 2010. URL: <https://evrika.if.ua/740/> (дата звернення: 11.10.2025).
82. Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 № 326. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.09.2025).

83. Порядок залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 15.02.2002 № 153. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/153-2002-%D0%BF#Text> (дата звернення: 07.10.2025).
84. Про екологічний аудит : Закон України від 24.06.2004 № 1862-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1862-15#Text> (дата звернення: 14.05.2021).
85. Про екологічну мережу України : Закон України від 24.06.2004 № 1864-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1864-15#Text> (дата звернення: 11.11.2025).
86. Проект Плану відновлення України (Матеріали робочої групи «Екологічна безпека»). Національна рада з відновлення України від наслідків війни. 2022. 108 с. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/environmental-safety-assembly.pdf> (дата звернення: 15.11.2025).
87. Про забезпечення впровадження єдиної державної політики реформ в Україні : Указ Президента України від 23.07.2014 № 614/2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/614/2014#Text> (дата звернення: 15.10.2025).
88. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24.02.1994 № 4004-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4004-12#Text> (дата звернення: 14.05.2021).
89. Про забезпечення умов для більш широкої участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : Указ Президента України від 31.07.2004 № 854/2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/854/2004#Text> (дата звернення: 15.11.2025).
90. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 № 996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.10.2025).

91. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 01.07.2010 № 2411-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17> (дата звернення: 15.10.2025).
92. Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання : Закон України від 14.01.1998 № 15/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 14.05.2024).
93. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014 № 794-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text> (дата звернення: 13.07.2024).
94. Про комітети Верховної Ради України : Закон України від 04.04.1995 № 116/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116/95-%E2%F0#Text> (дата звернення: 03.03.2024).
95. Про ліквідацію деяких консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів, утворених Кабінетом Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 13.03.2013 № 180. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/180-2013-%D0%BF#Text> (дата звернення: 28.10.2024).
96. Про ліквідацію Національної комісії сталого розвитку України при Кабінеті Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 04.09.2003 № 1414. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/2691086> (дата звернення: 27.10.2021).
97. Про мисливське господарство та полювання : Закон України від 22.02.2000 № 1478-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1478-14#Text> (дата звернення: 13.05.2024).
98. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 21.10.2022).

99. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09.04.1999
№ 586-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text> (дата
звернення: 15.07.2022).
100. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018
№ 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата
звернення: 11.03.2024).
101. Про об'єкти підвищеної небезпеки : Закон України від 18.01.2001
№ 2245-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2245-14#Text> (дата
звернення: 14.05.2021).
102. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики
України на період до 2020 року : Закон України від 21.12.2010 № 2818-VI
(втратив чинність). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2818-17#Text> (дата
звернення: 13.05.2024).
103. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики
України на період до 2030 року : Закон України від 28.02.2019 № 2697-VIII.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> (дата звернення:
15.12.2021).
104. Про охорону атмосферного повітря : Закон України від 16.10.1992
№ 2707-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12#Text> (дата
звернення: 14.05.2021).
105. Про охорону земель : Закон України від 19.06.2003 № 962-IV. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#Text> (дата звернення: 13.05.2024).
106. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України
від 25.06.1991 № 1264-XII. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення: 15.12.2021).
107. Про оцінку впливу на довкілля : Закон України від 23.05.2017
№ 2059-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text> (дата
звернення: 14.05.2024)

108. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 15.07.2022).
109. Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання : Постанова Верховної Ради України від 29.08.2019 № 19-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/19-20#Text> (дата звернення: 16.10.2022).
110. Про природно-заповідний фонд України : Закон України від 16.06.1992 № 2456-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text> (дата звернення: 11.05.2021).
111. Про Раду національної безпеки і оборони України : Закон України від 05.03.1998 № 183/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 10.10.2022).
112. Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року : проект Закону України (реєстраційний № 9015 від 07.08.2018). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64508 (дата звернення: 10.06.2021).
113. Про тваринний світ : Закон України від 13.12.2001 № 2894-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2894-14#Text> (дата звернення: 13.05.2021).
114. Про умови надання та використання дозволів на пошук, розвідування та видобуток вуглеводнів : Директива 94/22/ЄС Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу від 30.05.1994. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_506#Text (дата звернення: 06.03.2021).

115. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011 № 3166-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text> (дата звернення: 01.08.2022).
116. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019> (дата звернення: 15.12.2021).
117. Ральченко С. М. Державне регулювання відносин у сфері охорони навколишнього природного середовища. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2006. № 6. С. 128–131.
118. Регламент Верховної Ради України, затверджений Законом України від 10.02.2010 № 1861-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text> (дата звернення: 28.07.2022).
119. Регламент Кабінету Міністрів України, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 18.07.2007 № 950. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950-2007-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.04.2022).
120. Сорока Л. В. Державне регулювання і управління та їх співвідношення з публічним адмініструванням. *Актуальні проблеми держави і права*. 2020. № 86. С. 204–209.
121. Федорчак О. Інституційний механізм державного управління. *Ефективність державного управління, 2021*. С.53-63.
122. Стратегія розвитку Рівненської області на період до 2027 https://www.rv.gov.ua/storage/app/sites/11/2025/_%D0%BF%D1%80%D0%BE_%D0%A1%D0%95%D0%9E.pdf
123. Country Profile Ukraine. Environmental Performance Index. URL: <https://epi.yale.edu/sites/default/files/2018-ukr.pdf> (дата звернення: 02.11.2021).
124. Directoraat-generaal Klimaat (CLIMA). URL: https://www.europa-nu.nl/id/vicun06rwsza/directoraat_gen/directoraat_generaal_klimaat_clima (дата звернення: 03.07.2021).

